

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗАР
МЭДЭЭЛЭЛ, ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭ, ҮНЭЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ШИНЖЛЭХ УХААН, ТЕХНОЛОГИ, ИННОВАЦИЙГ
ХӨГЖҮҮЛСЭН ТУРШЛАГА, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

(Харьцуулсан судалгаа)
СТ-17/213

Хянасан:

Д.Халиун

Гүйцэтгэсэн судлаачид:

Г.Билгээ
И.Жаргалзаяабямба
Ө.Мөнхтунгалаг
Б.Нандингэрэл

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ТАЙЛАН

1.БҮГД НАЙРАМДАХ ЛАТВИ УЛС

- 1.1.Эрх зүйн орчин ба нэр томьёо
- 1.2.Шинжлэх ухааны салбарын удирдлагын тогтолцоо, бүрэн эрх
- 1.3.Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд оролцогчид
- 1.4.Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны санхүүжилт
- 1.5.Латвийн Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдал

2.БҮГД НАЙРАМДАХ ЧЕХ УЛС

- 2.1.Эрх зүйн орчин
- 2.2.Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны удирдлага
- 2.3.Дэмжлэг, түүний төрөл
- 2.4.Чехийн Шинжлэх ухааны академи

3.БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС

- 3.1.Эрх зүйн орчин
- 3.2.Үндэсний судалгаа хөгжлийн төсөл
- 3.3.Шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих сан

4.ШИНЭ ЗЕЛАНД УЛС

- 4.1.Эрх зүйн орчин
- 4.2.Засгийн газрын бодлого, холбогдох байгууллагын үүрэг, оролцоо
- 4.3.Санхүүжилт, түүний хуваарилалт

5.БҮГД НАЙРАМДАХ УНГАР УЛС

- 5.1.Эрх зүйн орчин
- 5.2.Засгийн газрын бодлого, холбогдох бусад байгууллагын үүрэг, оролцоо
- 5.3. Санхүүжилт, түүний хуваарилалт

6.АРАБЫН НЭГДСЭН ЭМИРАТ УЛС

- 6.1.Үндэсний инновацийн стратеги
- 6.2.Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого
- 6.3.Шинжлэх ухаан, технологийн голлох салбарууд

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Баттөмөрийн 2568 тоот албан бичгээр ирүүлсэн захиалгын дагуу "Гадаадын зарим орны шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлсэн туршлага, эрх зүйн орчин" сэдэвт судалгааны ажлыг Мэдээлэл, хяналт шинжилгээ, үнэлгээний хэлтсийн Судалгаа, мэдээлэл, лавлагааны албанд гүйцэтгэв.

Хамрах хүрээ: Судалгааны захиалгад дурдсан Латви, Чех, Шинэ Зеланд, Унгар, Арабын Нэгдсэн Эмират Улс болон Солонгос зэрэг орнуудын шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын эрх зүйн орчин, Засгийн газрын бодлого, чиг үүрэг, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн үйл ажиллагаанд оролцогчид, шинжлэх ухааны голлох салбарууд, санхүүжилттэй холбоотой асуудлуудыг судлав.

Судалгаанд хамрагдсан орнуудаас Латви, Чех, Солонгос, Шинэ Зеланд, Унгар Улсын шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын эрх зүйн байдлыг тусгайлсан хуулиар зохицуулсан байх ба эдгээр орнуудын хуульд шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн үйл ажиллагааны удирдлага, оролцогч талуудын чиг үүрэг, тухайн салбарын санхүүжилт, тэтгэлэгтэй холбоотой харилцааг нийтлэг зохицуулсан байна.

Латви, Унгарын хуулиар шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх зүйн байдал, чиг үүргийг нарийвчлан зохицуулсан бол Чех, Шинэ Зеландын хуулиар салбарын төсөв, санхүүжилт, тэдгээрийн хуваарилалт, төсөв, санхүүжилт хариуцсан байгууллагын чиг үүрэг, бүтэц бүрэлдэхүүн, сонгож, томилох журмыг нарийвчлан зохицуулсан байна.

Солонгос Улсын шинжлэх ухаан, технологийн салбарын эрх зүйн харилцааг Шинжлэх ухаан, технологийн тогтолцооны тухай суурь хууль болон холбогдох бусад 31 хуулиар зохицуулдаг байна. Тус улсын Шинжлэх ухаан, харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн төлөвлөлтийн яам нь тухайн салбарын бодлого, төлөвлөлтийг хариуцан ажилладаг. Засгийн газраас шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх 2010-2015 оны мастер төлөвлөгөөг хэрэгжүүлсний үр дүнд шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбар дахь хөрөнгө оруулалтын хэмжээгээ 3 дахин нэмэгдүүлж, шинжлэх ухаан, технологийн салбарт 14000 ажлын байр шинээр бий болгосон байна.

Харин Арабын Нэгдсэн Эмират Улсын хувьд мэдээллийн хайлт хийх явцад хууль эрх зүйн орчны талаарх мэдээлэл зөвхөн Араб хэлээр илэрсэн тул тус улсын шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлсэн туршлага, сүүлийн үеийн ололт амжилтуудыг нэгтгэж мэдээлэл бэлтгэсэн болно.

Арабын Нэгдсэн Эмират Улс нь 2014 оны инновацийн хөгжлийн үзүүлэлтээр сүүлийн 10 жилийн турш дэлхийн 143 орноос 36 дугаар байр эзэлж байна. Мөн АНЭУ-ын инновацийн салбар дахь жилийн нийт хөрөнгө оруулалт 14 тэрбум дирхам¹ /4.2 тэрбум ам.доллар/ ба үүнээс 7 тэрбум дирхам /2.1 тэрбум ам.доллар/-ыг судалгаа, хөгжилд хуваарилжээ.

2015 оноос "Үндэсний инновацийн стратеги 2021" төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж эхэлсэн ба инноваци шаардагдах дахин сэргээгдэх эрчим хүч, зам тээвэр, боловсрол, эрүүл мэнд, техник технологи, ус болон сансар зэрэг 7 салбарт инновацийн таатай орчинг бүрдүүлэх, технологийн дэд бүтцийг дэмжих, хөрөнгө оруулалт, урамшуулал олгох зэргээр ажилладаг байна.

¹ Арабын Нэгдсэн Эмират улсын мөнгөн тэмдэгт, 1 дирхам /AED/ = 0.3 Ам.доллар /USD/, Эх сурвалж: www.xe.com/currencyconverter/convert/?From=USD&To=AED

СУДАЛГААНЫ ҮНДСЭН ТАЙЛАН

1. БҮГД НАЙРАМДАХ ЛАТВИ УЛС

1.1. Эрх зүйн орчин ба нэр томьёо

2005 онд батлагдсан Латви Улсын “Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай” хууль² нь нийгмийн хөгжлийн нэн чухал хүчин зүйл болох шинжлэх ухааны хөгжилд төрийн оролцоог бэхжүүлэх зорилготой. Энэ хуулиар шинжлэх ухаан болон дээд боловсролын нэгдмэл байдал, эрдэмтдийн эрх, үүрэг, бие даасан байдал болон эрдэм шинжилгээний эрх чөлөө, мэргэжлийн болон нийгмийн баталгаа, шинжлэх ухааны үйл ажиллагааг хангах төрийн байгууллагуудын эрх, үүргийг тодорхойлсон.

Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлд холбогдох нэр томьёог дараах байдлаар тодорхойлсон байна. Үүнд:

- *шинжлэх ухаан* - онол, туршилтын аргуудад тулгуурлан байгаль, нийгэмд орших зүй тогтлыг судалж, баяжуулж байдаг мэдлэг бүтээх оюуны үйл ажиллагааны салбар;
- *шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа* - шинжлэх ухаан, судалгаа шинжилгээ, инновацийн бүтээлч үйл ажиллагаа;
- *судалгаа шинжилгээ* - шинжлэх ухааны арга зүйд тулгуурлан шинэ бүтээгдэхүүн, процесс, арга зүйг боловсруулах болон сайжруулах явцад олж авсан баримт нотолгоо, онол болон байгалийн хуулийг ашиглахад чиглэсэн зорилгот үйл ажиллагаа;
- *инноваци* - бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд шинэ санаа нэвтрүүлэх, шинжлэх ухаан, техник, нийгэм, соёл болон бусад салбарыг хөгжүүлэх, технологи нэвтрүүлэх.

1.2. Шинжлэх ухааны салбарын удирдлагын тогтолцоо, бүрэн эрх

Тус улсын шинжлэх ухааны салбарын удирдлага нь доор дурдсан тогтолцоотой байна. Үүнд:

- Засгийн газар;
- Боловсрол, шинжлэх ухааны яам;
- Эдийн засгийн яам;
- Латвийн шинжлэх ухааны зөвлөл;
- эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын удирдлага.

Засгийн газрын бүрэн эрх

- шинжлэх ухаан, технологи болон инновацийг хөгжүүлэх талаар төрийн бодлогыг тодорхойлох;
- шинжлэх ухааны байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр ашиг, шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөрүүдийн шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлох;
- шинжлэх ухааны тэргүүлэх чиглэл болон шинжлэх ухааныг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр батлах;
- тэргүүлэх чиглэлээр хийгдэх судалгаа, хөтөлбөрийн санхүүжилтийг хянах журмыг тодорхойлох.

Боловсрол, шинжлэх ухааны яамны бүрэн эрх

- шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх талаар төрийн бодлогыг боловсруулах;
- тухайн жилийн шинжлэх ухааны үйл ажиллагаанд шаардагдах төсвийн талаар санал боловсруулах;

² Law On Scientific Activity. Adopted by the Saeima (The Parliament of the Republic of Latvia) on 14 April 2005. Эх сурвалж: www.vvc.gov.lv

- шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлээр олон улсын хамтарсан төсөл, хөтөлбөрийн гэрээ байгуулах, удирдах.

Эдийн засгийн яамны бүрэн эрх

- инновацийг хөгжүүлэх төрийн бодлого боловсруулах;
- төсөл, хөтөлбөрөөр дамжуулан олон улсын технологитой танилцах, тэдгээрийг нэвтрүүлэх, инновацийн сайн туршлагыг дэлгэрүүлэх, олон нийтэд инновацийн мэдлэгийг түгээх зорилгоор олон улсын хамтарсан төсөл, хөтөлбөрийн гэрээ байгуулах.

Латвийн шинжлэх ухааны зөвлөл

Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай хуулиар Латвийн шинжлэх ухааны зөвлөл /ЛШУЗ/-ийн эрх зүйн байдлыг зохицуулсан байна. ЛШУЗ нь Боловсрол, шинжлэх ухааны яам /БШУЯ/-ны шууд харьяанд ажиллах эрдэмтдийн хамтын байгууллага юм. ЛШУЗ-ийн гишүүдийн бүрэн эрхийн хугацаа 3 жил бөгөөд түүний бүрэлдэхүүнийг БШУЯ-ны саналыг үндэслэн Засгийн газар батална.

ЛШУЗ-ийн бүрэлдэхүүнд дараах 14 байгууллагын төлөөлөл байхаар хуульчилсан. Үүнд:

- Латвийн Шинжлэх ухааны академи - 5;
- Улсын Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн холбоо - 1;
- Захирлуудын зөвлөл - 1;
- ЛШУЗ-ийн Шинжээчдийн хороо - 5;
- Латвийн эрдэмтдийн холбоо - 1;
- Латвийн Залуу эрдэмтдийн холбоо - 1;
- Ерөнхий сайдын томилсон төлөөлөгч - 1;
- БШУЯ - 1;
- Эдийн засгийн яам - 1;
- Эрүүл мэндийн яам - 1;
- Байгаль орчны хамгаалал, бүс нутгийн хөгжлийн яам - 1;
- Хөдөө аж ахуйн яам - 1;
- Соёлын яам - 1;
- Латвийн Ажил олгогчдын холбоо - 1.

ЛШУЗ-ийн дарга нь Латвийн Шинжлэх ухааны академийн төлөөлөл байна. Тус зөвлөлийн хуралдааны шийдвэр нь нийт гишүүдийн 2/3 нь санал хураалтад оролцож, нийт саналын талаас илүү хувь нь дэмжсэнээр хүчинтэй болно.

Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай хуулийн 16, 17 дугаар зүйлд зааснаар ЛШУЗ нь дараах бүрэн эрхтэй:

- шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх талаар төрийн бодлогын төсөлд санал оруулах;
- шинжлэх ухааны үйл ажиллагаанд шаардагдах төсөвт санал өгөх;
- улсын төсвийг Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу хуваарилах, гүйцэтгэлийг тайлагнах;
- улсын төсвөөс санхүүжүүлэх шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөрүүдийн сонгон шалгаруулалтыг ил тод явуулах, сонгон шалгаруулалтад оролцогчдын бичиг баримтад 3 сарын дотор шинжээчийн үнэлгээ өгөх;
- улсын төсвөөс санхүүжүүлсэн шинжлэх ухааны судалгааны үр дүнг үнэлэх, нэгтгэх, үр дүнг хэрэглээнд оруулах боломжоор хангах;
- шинжлэх ухааны олон улсын хамтын ажиллагааг зохион байгуулах, дэмжих;
- лиценз авах, магадлан итгэмжлэлд орж байгаа докторын сургалтын хөтөлбөрт санал өгөх;

- докторын сургалтын хөтөлбөрт оролцох шинжээчдийг зохих журмын дагуу батламжлах;
- үйл ажиллагаагаа тайлагнах;
- Латвийн Шинжлэх Ухааны Академитай хамтран шинжлэх ухааны судалгааны ёс зүйн шалгуур, зарчмыг боловсруулах;
- шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөрт шинжилгээ хийх явцдаа шаардлагатай мэдээллийг хүсэх, авах;
- шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөр болон шинжлэх ухааны тэтгэлэгт бүтээл /хэрэв уг бүтээлийн талаар сөрөг санал хүлээн авсан бол/-ийн талаар бие даасан шинжээчийн дүгнэлтийг хүсэх; хэрэв хуульд заасан журмыг зөрчсөн бол хариуцсан байгууллагын санхүүжилтийг зогсоох тухай хүсэлт гаргах;
- шинжлэх ухааны докторын зэргийг хураах;
- шинжлэх ухааны байгууллага өөрчлөн байгуулагдсан, татан буугдсан талаар улсын бүртгэлд бүртгэхийг хүсэх.

ЛШУЗ нь Шинжээчдийн хороог байгуулж, түүний үйл ажиллагааг тодорхойлж, хяналт тавина. Шинжээчдийн хороо нь доор дурдсан үүрэгтэй. Үүнд:

- ЛШУЗ-д ирүүлсэн шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөрүүд болон тэдгээрийн санхүүжилтэд санал өгөх;
- шинжлэх ухааны судалгааны төсөл, хөтөлбөрүүдийг үнэлэх үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах, сайжруулах;
- шинжлэх ухааны байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр ашгийн үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах, сайжруулах;
- шинжлэх ухааны холбогдох салбарын нөхцөл байдлын талаар санал бэлтгэж танилцуулах.

Латвийн Засгийн газар нь Шинжээчдийн хороог үүсгэн байгуулах болон түүний үйл ажиллагаатай холбоотой бусад асуудлыг зохицуулж, шинжээчийн ур чадварт тавигдах шалгуурыг тодорхойлно. Шинжээчдийн хорооны бүрэлдэхүүнийг Латвийн шинжлэх ухааны тодорхой салбарт ажиллаж байгаа нэр хүндтэй эрдэмтдээс бүрдүүлнэ.

Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын удирдлага

Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын удирдлага нь БШУ-ны сайдын шууд харьяанд үйл ажиллагаагаа явуулах ба түүний үйл ажиллагааны журмыг Засгийн газар батална. Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын удирдлага нь дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- хууль тогтоомжийн хэрэгжилт болон шинжлэх ухааны судалгааны төсөвт төрийн хяналтыг хэрэгжүүлэх;
- улсын төсвөөс шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгааны төсөлд хуваарилсан хөрөнгө болон шинжлэх ухааны судалгааны үндэсний хөтөлбөрийн гүйцэтгэгч нарыг Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу удирдах;
- шинжлэх ухааны чиглэлээр Европын Холбоо болон бусад олон улсын байгууллагатай хамтарсан гэрээний үүргийн биелэлтийг хангах;
- үйл ажиллагаагаа тайлагнах.

1.3. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд оролцогчид

Дээд боловсролын байгууллага

Дээд боловсролын байгууллагууд нь шинжлэх ухааны үйл ажиллагаа явуулах, шинжлэх ухааны бүтээлийн эмхтгэл, цуврал сэтгүүл гаргах үүрэгтэй. Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны жилийн тайланг дараа жилийн 6 дугаар сарын 1-ний өдрийн дотор ном болгон хэвлэх ба цахим сүлжээнд байршуулна.

Латвийн Шинжлэх ухааны академи

Латвийн Шинжлэх ухааны академи /ШУА/ нь тус академиас сонгогдсон гишүүдээс бүрдэж, төрийн захиргааны тогтолцоонд бие даасан эрх мэдэл бүхий нийтийн эрх зүйн байгууллага байх ба эрх, үүргийг дүрэм, Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай хууль болон бусад хуулиар тогтоож, төсвөөс хэсэгчлэн санхүүжүүлнэ. Латви Улсын Парламентаас ЛШУА-ийн дүрмийг батлах бөгөөд тус дүрмээр ЛШУА-ийн үйл ажиллагааны зорилго, чиг үүрэг, эрх зүйн байдал, санхүүжилт, удирдлагын тогтолцоо болон эрх, үүрэг зэргийг тогтооно.

Эрдэм шинжилгээний хүрээлэн

Эрдэм шинжилгээний хүрээлэн нь эрдэм шинжилгээний үйл ажиллагаа, мөн үүсгэн байгуулагчийн тогтоосон шинжлэх ухааны салбарын эрдэм шинжилгээний мэдлэг чадварыг олж авах, сайжруулахтай холбогдсон үйл ажиллагаа явуулна. Хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний үйл ажиллагаа нь үүсгэн байгуулагчийн нөлөөнөөс ангид байна.

Эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн хэлбэр:

1. төрийн агентлаг /төрийн байгууллагын шийдвэрээр байгуулна/;
2. төрийн өмчит хуулийн этгээд /Засгийн газрын шийдвэрээр байгуулна/;
3. дээд боловсролын байгууллагын нэгж;
4. хувийн хуулийн этгээд.

Төрийн агентлаг, төрийн өмчит хэлбэр бүхий эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн үйл ажиллагаанд БШУЯ, эсхүл холбогдох салбарын сайд хяналт тавина. Ийм хэлбэрийн төрийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнг үүсгэн байгуулах, өөрчлөн байгуулах болон татан буулгахад ЛШУЗ-ийн саналыг авна.

Бүх хэлбэрийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн удирдлага нь эрдэмтдийн хамтын байгууллага болох Эрдмийн зөвлөл болон захирлаас бүрдэнэ.

Хүрээлэнгийн Эрдмийн зөвлөлийн гишүүдийг Эрдэмтдийн бүгд хурлаас 5 хүртэлх жилийн хугацаагаар сонгоно. Эрдмийн зөвлөл нь доор дурдсан эрх, үүрэгтэй. Үүнд:

- үүсгэн байгуулагчийн сонгосон Хүрээлэнгийн шинжлэх ухааны салбар дахь эрдэм шинжилгээний үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлийг тодорхойлох;
- Хүрээлэнгийн захирлыг сонгох;
- Хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний удирдах албан тушаалтнуудыг батлах;
- удирдах албан тушаалтанг сонгох;
- ахлах судлаач, судлаач, лаборантыг хугацаанаас нь өмнө албан тушаалаас нь буулгах тухай санал гаргах;
- төсөв, эдийн засаг, захиргааны хорооны төлөөлөгчдийг сонгох.

Хүрээлэнгийн захирлын бүрэн эрхийн хугацаа дуусахаас 2 сарын өмнө уг албан тушаалын сонгон шалгаруулалтыг Латвийн Засгийн газрын албан ёсны сонинд нээлттэй зарлаж, хүрээлэнгийн Эрдмийн зөвлөлөөс 5 жилийн хугацаатай сонгох ба 2-оос илүүгүй удаа улируулан сонгоно. Захирал нь хүрээлэнгийн ерөнхий удирдлагыг хэрэгжүүлнэ.

Шинээр үүсгэн байгуулсан төрийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгийн захирал сонгогдох хүртэл холбогдох салбарын сайд нь түүний үүргийг түр орлон гүйцэтгэгчийг томилно. Шинээр үүсгэн байгуулагдсан бусад хүрээлэнгийн хувьд захирал сонгогдох хүртэл үүсгэн байгуулагч нь түүний үүргийг түр орлон гүйцэтгэгчийг томилно.

Захирал нь Хүрээлэнг удирдлагаар хангах, хүрээлэнгийн мэдэлд шилжүүлсэн улсын хөрөнгийг удирдах ба тэдгээрийн ашиглалтыг хариуцах, Эрдмийн зөвлөлөөс гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх, Хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний хөгжлийн хөтөлбөр батлах зэрэг эрх, үүрэгтэй. Захирал нь Хүрээлэнгийн шинжлэх ухааны судалгаанд үнэлгээ өгөхгүй.

1.4.Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны санхүүжилт

“Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай” хуулийн 33 дугаар зүйлд улсын төсвөөр шинжлэх ухааны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулсан байна. Шинжлэх ухааны байгууллагын улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн байгууллагуудын улсын тэтгэлэгт хөтөлбөрт нийцсэн эрдэм шинжилгээ, технологи болон инновацийн хөгжлийн төсөл хэрэгжүүлэхэд нь улсын төсвөөс тэтгэлэг хэлбэрээр санхүүжилт олгоно. Тэтгэлэг олгох журмыг Засгийн газар тогтооно.

Засгийн газар нь улсын төсвийн төсөл боловсруулахдаа шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны санхүүжилтэд ДНБ-ний 0,15-аас багагүй хувийг жил бүр нэмж тусгах, шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны жилийн санхүүжилт ДНБ-ний 1 хувьтай тэнцэх хүртэл ийнхүү нэмж байхыг “Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай” хуулийн 33 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан байна.

Шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгааны санхүүжилтийг уралдаан шалгаруулалт зохион байгуулах замаар тодорхой төсөлд тэтгэлэг хэлбэрээр олгох ба тухайн төслийн шинжлэх ухааны ач холбогдол нь тэтгэлэг олгох үндсэн шалгуур болно. Шинжлэх ухааны судалгааны төслийн сэдэв, зорилго, зорилтыг эрдэмтэд өөрсдөө тодорхойлж оролцоно.

ЛШУЗ нь шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгааны төслийг үнэлэх бөгөөд тогтоосон журмын дагуу санхүүжилтийг хуваарилна. Сайд нарын танхим нь шинжлэх ухаан, техникийн хөгжлийн талаар төрөөс баримтлах бодлогод нийцүүлэн шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгааны тэргүүлэх чиглэлийг 4 жил тутамд 1 удаа батална.

Мөн Сайд нарын танхимаас баталсан эдийн засаг, боловсрол зэрэг тэргүүлэх чиглэлийн салбарын хөгжлийг дэмжих зоригор Судалгааны хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Холбогдох салбарын яамд нь ЛШУЗ болон ЛШУА-тай хамтран Судалгааны хөтөлбөрийн зорилго, зорилтыг тодорхойлох ба БШУЯ нь шалгарсан шинжлэх ухааны судалгаанд улсын төсвөөс санхүүжилт олгоно.

Үүнээс гадна зах зээлд чиглэсэн судалгааг (*market-oriented research*) санхүүжүүлэхдээ шинжлэх ухаан болон үйлдвэрлэлийг хослуулсан, технологид суурилсан салбарыг хөгжүүлэх, шинэ ажлын байр бий болгох зорилго бүхий практик ач холбогдол бүхий бүхий төслүүдэд төсвөөс санхүүжилт олгоно. БШУЯ нь дээрх төслүүдэд шинжлэх ухаан болон эдийн засгийн шинжээчдийн үнэлгээг үндэслэн, Сайд нарын танхимаас баталсан журмын дагуу санхүүжилт олгоно. Латвийн Шинжлэх ухааны Зөвлөлийн шинжээчид төслүүдийн үнэлгээг гүйцэтгэнэ.

1.5.Латвийн Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдал

Латвийн Шинжлэх ухааны академи /ЛШУА/ нь шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны гол оролцогчдын нэг бөгөөд ЛШУА-аас сонгогдсон гишүүдээс бүрдэнэ. “Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай” хуулийн 20 дугаар зүйлд ЛШУА нь төрийн захиргааны тогтолцоонд бие даасан нийтийн эрх зүйн байгууллага бөгөөд эрх, үүргийг нь Дүрэм, энэ хууль, бусад хуулиар тогтоох ба үйл ажиллагааг нь төсвийн хөрөнгөөр хэсэгчлэн санхүүжүүлнэ. Латви Улсын Парламентаас ЛШУА-ийн дүрмийг батлах³ ба тус дүрмээр ЛШУА-ий эрх, үүрэг, үйл ажиллагааны зорилго болон чиглэл, удирдлагын тогтолцоо зэргийг тодорхойлно.

ЛШУА нь дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1.шинжлэх ухааны суурь болон хавсарга судалгаа хийх, энэ төрлийн үйл ажиллагааг дэмжих;

³ Statute of the Latvian Academy of Sciences. Approved by the Decision No. 7 of the General Meeting of the Latvian Academy of Sciences on 14 February 1992. Эх сурвалж: www.lza.lv

2. Латвийн түүх, соёл, латви хэлийг судлах, хөгжүүлэх, тус улсын байгалийн баялгийг болон түүнийг үр ашигтай ашиглах боломжийг үнэлэх, байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой судалгааг дэмжих;

3. Латвийн хөгжлийн үйл явцыг урьдчилан таамаглах, үндэсний эдийн засаг, соёл болон нийгэм дэх бүхий л үйл явцын таамаглалыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр гарган Засгийн газарт шуурхай мэдээлэх;

4. мэдлэгт суурилсан нийгмийг хөгжүүлэх, Латвид инновацийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх;

5. шинжлэх ухааны боловсролыг өргөн хүрээнд чанартай олгох, Латви Улс ба Балтийн бүстэй холбоотой асуудлаар шинжээчийн дүгнэлт гаргах;

6. үндэсний болон Балтийн, Европын Холбооны орнуудын эрдэм шинжилгээний хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх;

7. Латвийн шинжлэх ухааны бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, шинжлэх ухааны асуудлаар Парламент, Латви Улсын Ерөнхийлөгч, Засгийн газар болон бусад удирдах шатны байгууллагад шуурхай мэдээлэх;

8. бусад шинжлэх ухааны академи, эрдэмтэд, мэргэжлийн нийгэмлэгүүд, сангууд, холбоодтой хамтран ажиллах;

9. Латви Улсын дээд боловсролын байгууллагуудтай хамтран ажиллах, Латвид эрдэм шинжилгээний нэгдсэн орчинг хөгжүүлэх, чадварлаг эрдэмтдийг сургахад оролцох;

10. эрдэм шинжилгээний бүтээл, нэвтэрхий толийг хэвлэн нийтлэхийг дэмжих, Латви Улсын шинжлэх ухааны судалгааны чансааг нэмэгдүүлэх;

11. Латвийн эрдэм шинжилгээний нэр томъёоны хөгжлийг дэмжих;

12. эрдэм шинжилгээний хурал, бага хурал болон уралдаан зохион байгуулах;

13. салбар дундын судалгаа, шинжлэх ухааны шинэ чиглэл бий болгох;

14. олон улсын эрдэм шинжилгээний байгууллагуудтай хамтран ажиллах, гадаад улсад Латви Улсын шинжлэх ухааныг төлөөлөх;

15. шинжлэх ухааны судалгаа, эрдэм шинжилгээний ажилд ЛШУА-ийн шагнал, тэтгэлэг олгох, шинжлэх ухааны судалгаа, эрдэм шинжилгээний ажилд олон улсын шагнал олгох талаар санал өгөх, шийдвэр гаргахад оролцох;

16. Латви Улсын эрдэмтэд болон тус улстай холбоотой гадаадын эрдэмтдийн шинжлэх ухааны салбарт оруулсан хувь нэмэр, чадварыг үнэлэх, ЛШУА-ийн гишүүнд сонгогдоход санал болгох;

17. Латви Улсын шинжлэх ухааны түүх судлал болон шинжлэх ухааны уламжлалыг хадгалах, хөгжүүлэх чиглэлийн судалгааны ажлыг дэмжих;

18. эрдэмтдийн ёс зүйн дүрэм болон эрдэм шинжилгээний хэлэлцүүлгийн зарчмыг боловсронгуй болгох;

19. залуу үеийг шинжлэх ухааны судалгаанд татан оролцуулах;

20. тэтгэвэрт гарсан эрдэмтдийн нийгмийн баталгааг хангах, тэдний үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх.

ЛШУА-ийн удирдах дээд байгууллага нь Бүгд хурал бөгөөд Бүгд хуралд ЛШУА-ийн жинхэнэ гишүүн, хүндэт гишүүн, гадаад гишүүн болон сурвалжлагч буюу энгийн гишүүд (*corresponding member*) оролцоно. Бүгд хуралд 70 нас хүрээгүй ЛШУА-ийн жинхэнэ болон энгийн гишүүн заавал оролцох үүрэгтэй. Бүгд хурал нь жилд 2-оос доошгүй удаа, нээлттэй хуралдах бөгөөд 70 хүрээгүй жинхэнэ болон энгийн гишүүдийн талаас дээш хувь хүрэлцэн ирснээр хурлыг хүчинтэйд тооцно. Хуралдаанаар ЛШУА-ийн төсвийн төсөл, түүний гүйцэтгэл, бусад тайланг хэлэлцэн батлах, ЛШУА-ийн гишүүдийг сонгох, академик лекц сонгох, холбогдох бусад асуудлыг хэлэлцэнэ.

Тус академийн удирдах байгууллага Сенат нь Бүгд хурлын завсарлагаанд ЛШУА-ийн үйл ажиллагааг чиглүүлэх ба ЛШУА-ийн Ерөнхийлөгч болон Ерөнхий нарийн бичгийн даргын хамт шийдвэр гаргана. Сенатын гишүүнд Ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, ЛШУА-ийн Сангийн дарга, Бүгд хурлаас сонгогдсон ЛШУА-ийн төлөөлөгчид, ЛШУА-ийн салбаруудын сонгогдсон дарга нар байна. Мөн Бүгд хурлын шийдвэрээр ЛШУА-ийн жинхэнэ гишүүн, энгийн гишүүнийг Сенатын гишүүнээр сонгоно. ЛШУА-ийн Сенатын бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байна.

Тус академийн өдөр тутмын үйл ажиллагааны удирдлагыг ЛШУА-ийн Ерөнхийлөгч, ЛШУА-ийн Тэргүүлэгчдийн хамтаар хэрэгжүүлнэ. ЛШУА-ийн Тэргүүлэгчид нь Ерөнхийлөгчийн сонгосон ЛШУА-ийн гишүүд, Сенатын дарга, ЛШУА-ийн Сангийн дарга болон протокол хариуцсан ажилтнаас бүрдэнэ.

ЛШУА нь жинхэнэ, хүндэт, гадаад болон энгийн гишүүдээс бүрдэнэ. Жинхэнэ гишүүн буюу Академич - ЛШУА-ийн дүрмийн 3.2.1-д зааснаар 100 хүртэлх жинхэнэ гишүүнтэй байна. ЛШУА-ийн жинхэнэ гишүүнээр эрдэм шинжилгээний ажил нь дотоод, гадаадад хүлээн зөвшөөрөгдсөн, 70 нас хүрээгүй Латвийн эрдэмтнийг сонгоно. Хэрэв сонгогдсон ЛШУА-ийн жинхэнэ гишүүн нь 70 нас хүрвэл ЛШУА-ийн дүрмийн 3.1.1-д заасан тоонд орохгүй, харин ЛШУА-ийн хуралдаануудад саналын эрхтэй хэвээр байна.

ЛШУА-ийн хүндэт гишүүний тоо 60 болон түүнээс доош байх ба дотоод, гадаадын шинжлэх ухаан, соёл, үндэсний эдийн засаг, боловсрол, нийгмийн хүрээнд нэр хүндтэй, тус улсад ажиллаж амьдардаг, эсхүл Латви болон тус улсын шинжлэх ухаантай нягт хамтран ажилладаг эрдэмтнийг сонгоно.

ЛШУА-ийн хүндэт гишүүний тоо 100 болон түүнээс доош байх ба гадаадын шилдэг эрдэмтдээс сонгоно.

ЛШУА-ийн дүрмийн 3.2.4-т зааснаар 100 хүртэлх энгийн гишүүнтэй байна. Энгийн гишүүнээр шинжлэх ухааны аль нэг салбарт Латви Улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн, өөрийн мэргэжлийн салбарын эрдэм шинжилгээний ажлыг үнэлж, дүгнэх, шинжлэх ухааны аль нэг салбарыг мэргэшсэн /мэргэжлийн/ түвшинд төлөөлөх чадвар бүхий 60 нас хүрээгүй эрдэмтнийг сонгоно. Хэрэв сонгогдсон ЛШУА-ийн энгийн гишүүн нь 70 нас хүрвэл ЛШУА-ийн дүрмийн 3.1.4-т заасан тоонд орохгүй боловч саналын эрхтэй хэвээр байна.

“Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай” хуулийн 20 дугаар зүйлд ЛШУА нь улсын төсвөөс хэсэгчлэн санхүүжигдэхээр зааснаас гадна ЛШУА-ийн дүрмийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт ЛШУА-ийг төсвийн дараах нэмэлт эх үүсвэртэй байна гэж заажээ. Үүнд:

- гэрээт ажил, бизнесийн үйл ажиллагаа;
- өмчийн удирдлага буюу түрээсийн орлого;
- хандив, бэлэг;
- бусад.

2.БҮГД НАЙРАМДАХ ЧЕХ УЛС

2.1.Эрх зүйн орчин

Улсын төсвөөс санхүүжүүлэх шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааг дэмжихтэй холбоотой харилцааг 2002 онд батлагдсан Төрийн сангаас санхүүжигдэж байгаа Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийг дэмжих тухай⁴ /цаашид Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийг дэмжих тухай/ хуулиар зохицуулж байна.

Хуулийн хамрах хүрээнд дараах асуудлыг тусгасан байна. Үүнд:

- төрөөс үзүүлэх дэмжлэгийн хүрээнд шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааг явуулж байгаа хуулийн этгээд, шинжлэх ухааны байгууллагуудын эрх, үүрэг;
- шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийн салбарт ажиллаж байгаа хуулийн этгээд, хувь хүний үйл ажиллагаанд төрийн дэмжлэг үзүүлэх журам;
- судалгааны төслүүдийг дүгнэх шалгуур;
- Судалгаа, хөгжлийн мэдээллийн системээр дамжуулан шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийн мэдээллээр хангах;
- шинжлэх ухааны судалгаатай холбоотой төрийн байгууллагуудын чиг үүрэг.

⁴ Act No.130 of 14 March 2002 on The Support of Research and Development from Public Funds And On The Amendment To Some Related Acts (the Act on the Support of Research and Development).

2.2.Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагааны удирдлага

Судалгаа, хөгжлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага буюу **Яам** нь доор дурдсан эрх, үүрэгтэй. Үүнд:

- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны талаарх төрийн бодлогыг олон улсын гэрээтэй нийцүүлэх, бодлогын хэрэгжилтэд хяналт тавих;
- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны талаарх үндэсний хөтөлбөр боловсруулах;
- судалгаа, хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлийг тогтоох;
- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагаатай холбоотой хууль тогтоомжийг боловсруулах, бусад хууль тогтоомжуудын судалгаа, хөгжлийн салбарт нөлөөлөх нөлөөллийн үнэлгээг боловсруулах;
- судалгаа, хөгжлийн салбарт Европын холбоо болон түүний гишүүн орнуудын байгууллагуудтай гэрээ байгуулах зэрэг олон улсын хамтын ажиллагааг хариуцах;
- судалгаа, хөгжлийн чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа олон улсын хамтын ажиллагааны үр дүнгийн талаар Засгийн газарт тайлагнах.

Яам болон төрийн захиргааны бусад байгууллагууд доор дурдсан нийтлэг эрх, үүрэгтэй. Үүнд:

- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны стратегийг боловсруулах, түүний хэрэгжилтийг хангах;
- хамаарах бүрэн эрхийнхээ хүрээнд судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны талаарх үндэсний хөтөлбөрт тусгагдаагүй бусад судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны талаар хөтөлбөр боловсруулах, түүний хэрэгжилтийг хангах;
- судалгаа, хөгжлийн төслийн нээлттэй сонгон шалгаруулалтад шалгарсан байгууллагатай гэрээ байгуулах, санхүүжилт олгох;
- дэмжлэг хэлбэрээр төсвөөс санхүүжүүлж байгаа төсөлд хяналт тавих;
- судалгаа, хөгжлийн салбарын олон улсын хамтын ажиллагаанд БНЧУ-ыг төлөөлөх;
- судалгаа, хөгжлийн чиглэлээр хэрэгжүүлж байгаа олон улсын төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх.

Судалгаа, хөгжлийн зөвлөл /СХЗ/

СХЗ нь Засгийн газрын судалгаа, хөгжлийн салбарын үйл ажиллагаанд шинжилгээ хийх, зөвлөх байгууллага бөгөөд доор дурдсан эрх, үүрэгтэй. Үүнд:

- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны урт хугацааны үндсэн чиг хандлага, төлөвлөгөө боловсруулах;
- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагаанд жил бүр хяналт үнэлгээ хийх, гарсан дүнг гадаадын орнуудтай харьцуулах, дүнг Засгийн газарт танилцуулах;
- судалгаа, хөгжлийн мэдээллийн нэгдсэн системийг удирдах, түүний үйл ажиллагааны дүрмийг батлах;
- Засгийн газарт судалгаа, хөгжлийн асуудлаар ирүүлж буй баримт бичигт санал өгөх;
- судалгаа, хөгжлийн салбарт Европын холбоо, Европын холбооны гишүүн болон бусад орны зөвлөх байгууллагуудтай байгуулсан хамтын гэрээг хэрэгжүүлэх;
- судалгаа, хөгжлийг дэмжих дунд хугацааны төсөөлөлд шинжилгээ хийх;
- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны нийт зардлыг үнэлэх, зардлын хуваарилалтад санал өгөх.

СХЗ нь зөвлөлийн даргыг оролцуулан нийт 15 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Зөвлөлийн дарга нь Засгийн газрын гишүүн байх ба түүнийг Ерөнхий сайдын саналаар томилж, чөлөөлнө. Харин бусад 14 гишүүнийг Засгийн газар СХЗ-ийн даргын саналаар томилж, чөлөөлнө. Гишүүдийг 4 жилийн хугацаатайгаар доор дурдсан байгууллагуудаас томилох бөгөөд нэг удаа улируулан томилж болно:

- ивээн тэтгэгчийн төлөөлөл⁵ ;

⁵ the grantor shall be any administrator of the state budget chapter or territorial self- governing unit who makes decisions on the provision of support and who provides this support;

- БНЧУ-ын Шинжлэх ухааны академи, БНЧУ-ын Тэтгэлэг хариуцсан агентлаг, төрийн өмчит дээд боловсролын байгууллага, яамны харьяа эрдэм шинжилгээний хүрээлэн зэрэг судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудын төлөөлөл;
- судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг мэргэжлийн байгууллагын төлөөлөл.

СХЗ-ийн гишүүн өөрийн чөлөөлөгдөх хүсэлтээ зөвлөлийн даргаар дамжуулан Засгийн газарт хүргүүлэх бөгөөд Засгийн газар хүсэлтийг шийдвэрлэх хүртэл зөвлөлийн гишүүн хэвээр байна.

СХЗ нь дарга болон Удирдах зөвлөлтэй байна. СХЗ-ийн Удирдах зөвлөл нь дарга, 3 орлогч даргатай байх ба тэдгээрийг СХЗ-ийн гишүүдээс сонгоно.

БНЧУ-ын Тэтгэлэг хариуцсан агентлаг

Тэтгэлэг хариуцсан агентлаг нь хэрэгжүүлэгч агентлаг бөгөөд түүний төсөв нь Улсын нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна.

Тэтгэлэг хариуцсан агентлаг нь доор дурдсан чиг үүрэгтэй. Үүнд:

- судалгаа, хөгжлийн төсөлд тэтгэлэг олгох зорилготой сонгон шалгаруулалт зохион байгуулах;
- тэтгэлэгт төслийг үнэлэх, сонгон шалгаруулах;
- дэмжлэг үзүүлэх тухай гэрээ, эсхүл шийдвэрээр шалгарсан төсөлд зорилтот дэмжлэг үзүүлэх;
- зорилтот дэмжлэг үзүүлж байгаа төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих;
- зорилтот дэмжлэг үзүүлж байгаа төслийн хэрэгжилтийн явцад хяналт, үнэлгээ хийх, тэдгээрийн үр дүнг шалгах.

Тэтгэлэг хариуцсан агентлаг нь дарга, тэргүүлэгчид болон Хяналтын зөвлөлтэй байна. Агентлагийн даргыг тэргүүлэгч гишүүд дундаас томилж, СХЗ-ийн санал болгосноор Засгийн газар чөлөөлнө.

Тус агентлагийн гүйцэтгэх байгууллага болох Тэргүүлэгчид нь 5 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Гишүүдийг 4 жилийн хугацаатай томилох бөгөөд 2 удаа улируулан томилж болно. Тэргүүлэгчид дараах чиг үүрэгтэй:

- судалгаа, хөгжлийн салбарын сонгон шалгаруулалтын зар нийтлэхийг батлах;
- дэмжлэг үзүүлэх тухай гэрээ байгуулах, эсхүл дэмжлэг үзүүлэх тухай шийдвэр гаргах;
- агентлагийн дүрмийн төсөл, эсхүл түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулан Засгийн газарт өргөн барих;
- агентлагийн төсвийн төслийг танилцуулах.

Агентлагийн Тэргүүлэгч гишүүнийг СХЗ-ийн санал болгосноор Засгийн газар томилж, чөлөөлнө.

Тэтгэлэг хариуцсан агентлагийн Хяналтын зөвлөл нь агентлагийн хөрөнгийн зардал, үйл ажиллагаанд хяналт тавих ба санал дүгнэлтээ Тэргүүлэгчид хүргүүлнэ. Хяналтын зөвлөл нь 10 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Гишүүдийг судалгаа, хөгжлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллагуудын санал болгосноор БНЧУ-ын Төлөөлөгчдийн танхим 4 жилийн хугацаатай томилно. Гишүүдийг нэг удаа улируулан томилж болно.

Хяналтын хороо нь жилийн үйл ажиллагааны тайлангаа Төлөөлөгчдийн танхимд танилцуулна. Хэрэв Төлөөлөгчдийн танхим нь Хяналтын хорооны тайланг 2 удаа батлаагүй бол тус хорооны гишүүдийг эгүүлэн татна.

Хуулийн 37 дугаар зүйлд зааснаар нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь хуульд заасан журмын дагуу өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааг

дэмжиж болно.

2.3. Дэмжлэг, түүний төрөл

Улсын төсвөөс дараах төрлийн дэмжлэг үзүүлнэ. Үүнд:

1. *Зорилтот дэмжлэг* - энэхүү дэмжлэгийг шинжлэх ухааны судалгаа шинжилгээ, зохион бүтээх-туршилтын ажил хийгдэж байгаа бүх төрлийн судалгаа, хөгжлийн төсөл /цаашид "төсөл"/-д олгох ба дараах төрөлтэй байна:

- ивээн тэтгэгчийн заасан нөхцөлийн дагуу хөтөлбөрийн зорилтыг хэрэгжүүлэх /хөтөлбөрийн төслийн хүрээнд; төрийн байгууллагатай байгуулсан гэрээний хүрээнд/;
- дэмжлэг хүлээн авагчийн заасан нөхцөлийн дагуу хөтөлбөрийн зорилтыг хэрэгжүүлэх /грант төслийн хүрээнд/.

2. *Институцийн буюу зохион байгуулалтын дэмжлэг* - дээд боловсролын байгууллагын судалгаа, олон улсын хамтарсан судалгаанд олгох:

- судалгааны зорилго нь хуулийн этгээд, эсхүл байгууллагаас тодорхойлсон судалгааны сэдэв байх ба тухайн суурь, эсхүл хавсарга судалгааны зорилго, стратеги, зардал болон хүлээгдэж буй үр дүнг тодорхойлно. Дэд бүтцийн судалгаанаас бусад судалгаанд 5-7 жилийн хөгжлийн үзэл баримтлалыг тусгана;
- тодорхой дээд боловсролын байгууллагын судалгаа нь дээд боловсролын байгууллагын судалгааны нэг хэсэг байх ба боловсролтой шууд холбогдож, оюутнуудын оролцоог хангасан байна;
- Чех Улсын судалгаа, хөгжлийн олон улсын хамтын ажиллагаа гэдэг нь олон улсын гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлж буй аливаа хамтын ажиллагааг хэлнэ.

Дэмжлэг үзүүлэх арга хэлбэр

Зорилтот дэмжлэгийг тусгай эрх зүйн зохицуулалтаар эрх олгогдсон ивээн тэтгэгчдийн судалгаа, хөгжлийн зардлаас хувь хүн, хуулийн этгээдэд дараах зориулалтаар татаас, эсхүл зарлага хэлбэрээр олгоно:

1. тэтгэлэг хариуцсан агентлаг, эсхүл БНЧУ-ын Шинжлэх ухааны академийн судалгааны зардлаар санхүүжих буцалтгүй тэтгэлэгт төслүүд;
2. суурь болон хавсарга судалгааны хөтөлбөр, үүнд дэд бүтцийн үндсэн төсөл хөтөлбөр болон хавсарга судалгаа, тэр дундаа Үндэсний судалгааны хөтөлбөрт хамрагдсан үйлдвэрлэлийн судалгаа болон хөгжлийн зардлын тэтгэлэгт хамрагдах;
3. ивээн тэтгэгч өөрийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор хавсарга судалгааны төсөл, хөтөлбөр, тэр дундаа дэд бүтцийн судалгааг ивээн тэтгэнэ.

Дэмжлэгийг хуулийн этгээдэд татаас хэлбэрээр, эсхүл байгууллагын судалгаанд зориулсан удирдлага, зохион байгуулалтын дэмжлэг хэлбэрээр олгоно. Үүнд:

1. үүсгэн байгуулагчийн зүгээс тухайн байгууллагыг улсын төсөвт хэсэгчлэн хамруулах;
2. хуулиар тусгайлан заасан бол төрийн өмчит их, дээд сургуулиудад Боловсрол, залуучууд, спортын яам;
3. Цэргийн академид Батлан хамгаалах яам;
4. Цагдаагийн академид Дотоод хэргийн яам;
5. бусад яам.

Эрх бүхий ивээн тэтгэгч нь институцийн дэмжлэгийг их, дээд сургуулиудын тодорхой судалгаанд татаас хэлбэрээр олгоно.

Олон улсын хамтын ажиллагааны нэг хэсэг болох судалгаа, хөгжлийн салбарт БНЧУ-ын оролцоог хангахад институцийн дэмжлэг буюу зохион байгуулалтын дэмжлэг үзүүлэх, эсхүл ивээн тэтгэгч нь олон улсын гэрээнд үндэслэн олон улсын судалгаа хөгжлийн хөтөлбөр дэх БНЧУ-ын оролцооны төлбөр, эсхүл олон улсын байгууллагын гишүүнчлэлийн

төлбөрийг төлөх замаар дэмжлэг үзүүлнэ.

Дэмжлэгийг БНЧУ-ын Үндэсний судалгаа, хөгжлийн бодлогын баримт бичигт заасны дагуу олгоно. Зорилтот дэмжлэгийг судалгаа, хөгжлийн төсөлд тендер зарлан сонгон шалгаруулах замаар, эсхүл хуульд тусгайлан заасны дагуу төрийн эрх бүхий этгээдтэй байгуулсан гэрээний үндсэн дээр олгоно.

Ивээн тэтгэгч нь удирдлага, зохион байгуулалтын /институцийн/ дэмжлэгийг судалгааны зорилго, мөн дэмжлэг хүлээн авагчийн өмнө нь гүйцэтгэсэн судалгаа, хөгжлийн ажлын үр дүнд үнэлгээ хийсний дараа олгоно.

Тодорхой их, дээд сургуулийн судалгааны үйл ажиллагаанд үзүүлэх дэмжлэгийг төрөөс тендер зарлан сонгон шалгаруулах замаар олгох ба дараах хүчин зүйлсийг харгалзан үзэж, шалгаруулна. Үүнд:

- сонгон шалгаруулалтад заасан шаардлагыг хангасан байх;
- итгэмжлэгдсэн сургалтын хөтөлбөрт суралцагчдын тоо;
- эрдэм шинжилгээний ажилтнуудын ур чадварын байдал.

Тодорхой судалгааны дэмжлэг олгох шалгуур, ашиглах журмыг хууль журмаар зохицуулна.

Судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны санхүүжилт

Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх журмыг тусгасан байна.

Судалгаа, хөгжлийн хөтөлбөр, эсхүл нэмэлт өөрчлөлтийг тухайн хөтөлбөр хэрэгжиж эхлэх оны өмнө Засгийн газар улсын төсвийн төслийг боловсруулахаас өмнө батална. Дэмжлэг олгогч нь хөтөлбөрийн төслөө яам, Судалгаа, хөгжлийн зөвлөл /СХЗ/-д хүргүүлж санал авна. Тухайлбал, СХЗ-ийн гаргасан саналыг үндэслэн Засгийн газар судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааны нийт зардлын тооцоог гаргасны дараа СХЗ тооцоолсон зардлыг төсвийн захиран зарцуулагч тус бүрт тогтоосон журмын дагуу хуваарилна. Үүний зэрэгцээ төсвийн захиран зарцуулагч нар өөрсдийн төсвийн төсөлтэй холбоотой саналаа СХЗ-д хүргүүлнэ.

СХЗ нь улсын төсвөөс санхүүжигдэх судалгаа, хөгжлийн хөтөлбөрийн төсвийн талаарх эцсийн саналыг Засгийн газарт хүргүүлнэ. Уг асуудал Засгийн газар дээр хэлэлцэгдсэний дараа Сангийн яам холбогдох зардлыг улсын төсвийн төсөлд тогтоосон журмын дагуу тусгана.

Судалгаа, хөгжлийн хөтөлбөрийн санхүүжилтийг ивээн тэтгэгч болон дэмжлэг хүлээн авагчийн хооронд гэрээ байгуулснаас хойш хуанлийн 60 хоногийн дотор олгохоор хуульд заасан байна. Дэмжлэг хүлээн авагч нь судалгаа, хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрхэн хэрэгжүүлэх, тайлагнах, санхүүгийн тайланг хэрхэн гаргах зэргийг хуульд нарийвчлан зохицуулсан байна.

2.4. Чехийн Шинжлэх ухааны академи

1992 оны Чехийн Шинжлэх ухааны академийн тухай хуулиар⁶ тус улсын шинжлэх ухааны төв байгууллагын эрх зүйн байдлыг тогтоосон байна. Чехийн Шинжлэх ухааны академи (ЧШУА) нь зохион байгуулалтын байгууллага бөгөөд түүний үйл ажиллагааг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

ЧШУА нь Ассамблей, Зөвлөл болон түүний Тэргүүлэгчдийн газар, Ерөнхийлөгч, Шинжлэх ухааны зөвлөл зэрэг удирдлага, зохион байгуулалттайгаар үйл ажиллагаа явуулна.

Ассамблей нь ЧШУА-ийн удирдах дээд байгууллага бөгөөд Ассамблейн харьяа

⁶ Act No. 283/1992 Coll., on the The Czech Academy of Sciences.

хүрээлэнгүүдийн захирлууд, сонгогдсон төлөөлөгчид, дээд боловсролын байгууллагуудын төлөөлөл, дотоод, гадаадын тэргүүлэх эрдэмтэд, төрийн захиргаа, аж үйлдвэрлэл, банк, худалдааны байгууллагын төлөөлөл зэрэг бүрэлдэхүүнтэй байна. Ассамблейн бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байх ба жилд 2-оос доошгүй удаа хуралдана. Ассамблейн хуралдаанаар ЧШУА-ийн дүрэм, төсөв, төсвийн гүйцэтгэл, харьяа хүрээлэнгүүдэд санхүүжилт олгох, хүрээлэн шинээр байгуулах, татан буулгах, хүрээлэнгүүдийг нэгтгэх, ЧШУА-ийн Зөвлөл болон Шинжлэх ухааны зөвлөлийн гишүүдийг сонгох, ЧШУА-ийн дүрэмд засаан бусад асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

ЧШУА-ийн Зөвлөл нь ЧШУА-ийн гүйцэтгэх байгууллага бөгөөд бүрэлдэхүүнд нь Тэргүүлэгч, түүний орлогчид, Шинжлэх ухааны зөвлөлийн Тэргүүлэгч, Ассамблейгаас сонгогдсон бусад гишүүд багтана. Зөвлөлийн бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил байх ба бүрэлдэхүүний тоо, тэдгээрийг сонгох журам, эрх, үүргийг ЧШУА-ийн дүрмээр зохицуулна.

ЧШУА-ийн Ерөнхийлөгч нь Академийг албан ёсоор төлөөлөх ба түүнийг Ассамблейн саналаар Засгийн газар хэлэлцэж, БНЧУ-ын Ерөнхийлөгч томилж, огцруулна.

3. БҮГД НАЙРАМДАХ СОЛОНГОС УЛС

3.1. Эрх зүйн орчин

Солонгос Улсын Засгийн газар 1982 онд шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд Шинжлэх ухаан, мэдээллийн холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн яам⁷, Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх зөвлөл байгуулсан байна.

Засгийн газар шинжлэх ухаан, технологийн судалгаа, шинжилгээ, инновацийг хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх, эдгээр үйл ажиллагааг дэмжихэд шаардлагатай нөөц боллоцоог хангах, холбогдох байгууллагын оролцоог өргөжүүлэх, олон нийтийн санал, санаачлагуудад дүн шинжилгээ хийх, шинжлэх ухаан, технологийн бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх үйл явц, ил тод байдалд хяналт тавих зэргээр ирээдүйд чиглэсэн шинжлэх ухаан, технологийн стратегийн бодлогыг хэрэгжүүлдэг байна. Төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн цогц бодлогыг боловсруулж Шинжлэх ухаан, технологийн суурь хууль *IFramework act on science and technology*⁸-ийг 2001 онд баталсан.

Шинжлэх ухаан, технологийн суурь хуулийн зорилго нь шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн үндэс суурийг бий болгох, эдийн засгийн хөгжилд шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, шинжлэх ухаан, технологийн инновацийг бий болгоход оршино.

Үндэсний Шинжлэх ухаан, технологийн байгууллага байгуулах систем

Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн байгууллагууд */аж ахуйн нэгж, их, дээд сургууль, коллеж, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд/-ыг Засгийн газраас санхүүжүүлнэ. Засгийн газар үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн байгууллагуудыг төрийн бодлогоор дэмжих, үйл ажиллагааг нь үр дүнтэй шинэчлэх, байгууллагын онцлогт тохирсон орчин, нөхцөлийг бий болгох болон үйл ажиллагаатай холбогдох бүхий л талын дэмжлэг үзүүлэх үүрэгтэй.*

Шинжлэх ухаан, технологийн мастер төлөвлөгөө

Засгийн газраас төрөөс шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах дунд болон урт хугацааны бодлогын зорилт, шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийг Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлтэй зөвшилцөж, батална.

⁷ Ministry of science and ICT, <http://english.msip.go.kr/english/main/main.do>

⁸ Framework act on science and technology, <http://iicc.stepi.re.kr/0401/view/page/1/id/331>

Хуульд заасны дагуу, Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн яам нь *Үндэсний Шинжлэх Ухаан, Технологийн мастер төлөвлөгөөг* таван жил тутамд боловсруулж, Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлтэй зөвшилцөж, батална.

Мастер төлөвлөгөөнд дараах зүйлийг тусгана:

1. шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үндсэн зорилго, чиглэл;
2. шинжлэх ухаан, технологийн бүс нутгийн инновацийн бодлого, тус салбарын хүний нөөцийг дэмжих бодлого;
3. шинжлэх ухаан, технологид зориулсан хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх;
4. шинжлэх ухаан, технологийн судалгааны ажилд дэмжлэг үзүүлэх;
5. аж ахуйн нэгж, боловсролын байгууллага, шинжлэх ухаан, технологитой холбоотой байгууллагын эрдэм шинжилгээ, технологийн шинэчлэлийн чадавхыг бэхжүүлэх;
6. 1. шинжлэх ухааны технологийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын үр дүнг ашиглах, технологи дамжуулах, инновацийн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд арилжаалахыг дэмжих, технологид суурилсан гарааны бизнесийг дэмжих;
2. шинжлэх, ухаан технологид суурилсан өсөлтийг хангах гол хөдөлгүүр аж үйлдвэрийг нээн хөгжүүлэх;
3. шинжлэх ухаан, технологи ашиглах замаар иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, нийгэм, эдийн засгийн болон дэлхийн хэмжээнд тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх;
7. суурь судалгааг хөгжүүлэх;
8. шинжлэх ухаан, технологийн боловсролын төрлийг нэмэгдүүлэх, чанарыг сайжруулах;
9. шинжлэх ухаан, технологи дахь хүний нөөцийг бэлтгэх, оролцоог дэмжих;
10. шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэг, мэдээллийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, удирдан зохион байгуулах, түгээх тогтолцоог бий болгох;
11. орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийг өргөжүүлэх;
12. шинжлэх ухаан, технологийн олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих;
13. Солонгос хоорондын шинжлэх ухаан, технологийн хамтын ажиллагааг дэмжих;
14. шинжлэх ухаан, технологийн соёлыг төлөвшүүлж, дэлгэрүүлэх;
15. төрийн бус салбар дахь шинжлэх ухаан, технологийн шинэчлэлийг дэмжих;
16. шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх */Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон/* бусад асуудлыг тусгана.

Мастер төлөвлөгөөний дагуу жил бүр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг холбогдох төрийн захиргааны төв агентлагийн удирдлага болон орон нутгийн удирдлагатай хамт боловсруулж хэрэгжүүлнэ. Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд жил бүр ирэх жилийн гүйцэтгэх ажлын төлөвлөгөө болон өмнөх жилийн үйл ажиллагааны тайланг боловсруулж, Үндэсний Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлнэ. Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх, хөгжлийг сурталчлах дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөг 5 жил тутам Үндэсний шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөлтэй зөвлөлдөн боловсруулж, орон нутгийн удирдлагуудад дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөг танилцуулна.

Орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөнд дараах зүйлийг тусгана:

1. судалгаа шинжилгээ, хөгжлийн төслүүдэд дэмжлэг үзүүлэх;
2. шинжлэх ухаан, технологийн дэд бүтцийг барьж байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх;
3. орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийг аж үйлдвэржилтэд нэвтрүүлэх, үр дүнг түгээх;
4. орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийн салбарын хүнийн нөөц болон аж үйлдвэрийн салбарын боловсон хүчний сургалтад дэмжлэг үзүүлэх, шинжлэх ухаан, технологийн мэдээллийг түгээх тогтолцоог байгуулах;
5. орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийн дэвшилд шаардлагатай бусад асуудал.

Засгийн газраас төсвийн хязгаарын хүрээнд орон нутгийг хөгжүүлэх дэлгэрэнгүй төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд гарсан зардлыг бүрэн, эсхүл хэсэгчлэн санхүүжүүлэх буюу татаас олгож болно.

Үндэсний Шинжлэх ухаан, технологийн зөвлөл байгуулах⁹

Ерөнхий сайдын эрхлэх ажлын хүрээнд шинжлэх ухаан, технологийн шинэчлэлийн хүний нөөцийн асуудал, аж үйлдвэржилт, бүс нутгийн технологийн инноваци зэрэг асуудлаарх шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлогыг зохицуулах, төсөл хөтөлбөрүүдийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохион байгуулах, судалгаа болон хөгжлийн төсвийг удирдах үүрэг бүхий Шинжлэх ухаан, технологийн үндэсний зөвлөлтэй байна. Зөвлөл нь доор дурдсан асуудлыг хэлэлцэнэ:

1. шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх бодлого, төлөвлөгөө боловсруулах;
2. шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах дунд болон урт хугацааны бодлогын зорилт, шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, мастер төлөвлөгөө, орон нутгийн шинжлэх ухаан, технологийг боловсронгуй болгох дэлгэрэнгүй төлөвлөгөө;
3. ирэх жилд гүйцэтгэх ажлын төлөвлөгөө, өмнө жилийн үйл ажиллагааны тайлан;
4. шинжлэх ухаан, технологид зарцуулах төсвийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах, Төрийн байгууллагын удирдлагын тухай хууль */Act on the Management of Public Institutions/*-д заасан байгууллагуудад судалгаа, хөгжлийн хөрөнгө оруулалтын асуудлаар зөвлөмж гаргах;
5. Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн төсвийг хуваарилах, зохицуулах, үйл ажиллагааны үр ашигт байдлыг хангуулах;
6. дунд болон урт хугацааны үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдтэй холбоотой төлөвлөгөө боловсруулах;
7. үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдэд судалгаа, дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийх;
8. шинжлэх ухаан, технологийн салбарын төрөөс санхүүждэг эрдэм шинжилгээний хүрээлэнгүүдийг хөгжүүлэх;
9. үндэсний өсөлтийн хөдөлгүүртэй холбоотой бодлого боловсруулж, уялдааг хангах;
10. шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн үйлдвэрлэл, соёл, аялал жуулчлалын салбар дахь шинжлэх ухаан, технологийн шинэчлэлтэй холбоотой бодлогын уялдааг хангах;
11. шинжлэх ухаан, технологийн хүний нөөцийн сургалтын бодлого;
12. шинжлэх ухаан, технологийн мэдлэг, мэдээлэл түгээх тогтолцоо бүрдүүлэх;
13. орон нутгийн технологийн инновацийн бодлогыг дэмжих, дэмжлэг үзүүлэх тогтолцоог бий болгох;
14. технологийн шинэчлэлийн санхүүжилт;
15. оюуны өмчийн эрх болон үндэсний стандартуудтай холбоотой бодлогыг дэмжих;
16. бусад асуудал.

Зөвлөлийн бүрэлдэхүүн

Зөвлөл нь 25-аас илүүгүй гишүүнтэй байх бөгөөд 2 даргатай байна. Зөвлөлийн даргаар Ерөнхий сайд ба хуульд заасан албан тушаалтнаас Ерөнхийлөгчийн нэр дэвшүүлсэн 1 хүнийг томилно. Зөвлөлийн дарга нар Зөвлөлийг төлөөлөх ба Ерөнхий сайд зөвлөлийн хуралдааныг зарлан хуралдуулж, даргалах бөгөөд түүний эзгүйд Ерөнхийлөгчийн санал болгосон Зөвлөлийн дарга үүрэг гүйцэтгэнэ.

⁹ Шинжлэх ухаан, технологийн тогтолцооны тухай хуулийн 9 дүгээр зүйл.

3.2. Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төсөл¹⁰

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг дэмжих

Засгийн газар нь шинжлэх ухаан, технологийн мастер төлөвлөгөөний дагуу үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг дэмжих, үр ашгийг нэмэгдүүлэх тогтолцоог бий болгох, төслийн чадавхыг дээшлүүлэх, практик хэрэглээг дэмжих, эдгээр үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой аливаа систем, дүрэм журмыг боловсруулж, шаардлагатай бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн оролцоонд тавигдах хязгаарлалтууд

Төслийн судалгаа, шинжилгээ, боловсруулалтын үр дүн маш муу, төслийн үр дүн амжилтгүй болсныг холбогдох төрийн захиргааны төв агентлагаас тогтоосон, судалгаа, шинжилгээний ажлыг зөвшөөрөлгүй хаясан, роялти төлөхөөс татгалзсан, судалгаа, хөгжлийн төслийн санхүүжилтэд олгосон хөрөнгийг өөр зориулалтаар ашигласан, хууль бус аргаар судалгаа, шинжилгээний ажил гүйцэтгэсэн, мөн гүйцэтгэгч нь гэрээ зөрчсөн зэрэг хуульд заасан үндэслэлээр тухайн судалгаа, хөгжлийн төслийг гүйцэтгэсэн байгууллага, судалгааны албаны дарга, судлаачдыг судалгаа, хөгжлийн төсөл хөтөлбөрт оролцох эрхийг 5 жилээр, өөр төсөл хөтөлбөрөөс дээрх шалтгаанаар оролцох эрхээ хязгаарлуулсан бол 10 жилээр төсөл, хөтөлбөрт оролцох эрхийг хязгаарлаж, төслийг санхүүжүүлсэн зардлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ.

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг ажлын үр дүн нь тухайн судалгаанд оролцсон оролцоо, судалгааны төрөл зэргийг харгалзан тухайн эрдэм шинжилгээний байгууллагын өмч байна. Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон журамд заасны дагуу дараах тохиолдолд судалгааны үр дүнг төрд шилжүүлнэ.

1. Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах;
2. олон нийтийн ашиг сонирхлыг хангахтай холбоотойгоор судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн үр дүнг ашиглах;
3. эрдэм шинжилгээ, судалгааны хүрээлэн нь гадаадад байрладаг бол;
4. судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг ажлын үр дүнг эрдэм шинжилгээ, судалгааны байгууллага эзэмших нь зохимжгүй гэж тогтоосон.

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийг ашиглах, үнэлгээ хийх

Судалгааны, хөгжлийн төслүүдийн үр дүнг эзэмшиж буй агентлагийн дарга төслүүдийн үр дүнг лицензийн гэрээгээр роялти авч болно.

Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдэд Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн удирдлага, гүйцэтгэлийн үнэлгээ хийх тухай хууль [/Act on the Performance Evaluation and Management of National Research and Development Projects/](#)-д заасны дагуу жил бүр гүйцэтгэлийн судалгаа, дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийнэ.

Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд нь дээр дурдсаныг үл харгалзан Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тодорхойлсон үндэсний батлан хамгаалахын салбарын судалгаа, хөгжлийн төслүүдэд үнэлгээ, дүн шинжилгээ хийлгэхээс татгалзаж болно.

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн төсвийн хуваарилалт, зохицуулалт

Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төсөлтэй холбоо бүхий захиргааны төв агентлагийн дарга дараа жилийн үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн хөрөнгө оруулалтын тэргүүлэх чиглэлийн талаарх саналаа Стратеги, сангийн сайд болон Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд жил бүрийн 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн дотор хүргүүлнэ. Үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн төсвийг төлөвлөхдөө хөрөнгө

¹⁰ Шинжлэх ухаан, технологийн тогтолцооны тухай хуулийн 11 дүгээр зүйл.

оруулалтын тэргүүлэх ач холбогдол, хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг дээшлүүлэх зэрэг шаардлагатай бусад асуудлыг Ерөнхийлөгчийн журмаар тогтооно.

Шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн чиг хандлагыг тандан судлах

Засгийн газар шинжлэх ухаан, технологийн салбарт гарч буй дэвшил, хөгжлийн чиг хандлагыг тандан судалж, үр дүнг шинжлэх ухаан, технологийн талаар баримтлах бодлогод тусгана.

Засгийн газар нь урьдчилсан таамаглал дээр тулгуурласан шинэ технологийг нээн, хөгжүүлэх талаар хүчин чармайлт гарган ажиллах чиг үүрэгтэй.

Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд төрийн захиргааны төв агентлагийн дарга, орон нутгийн удирдлага, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд, судалгааны хүрээлэн, шинжлэх ухаан, технологитой холбоо бүхий байгууллагуудаас шаардлагатай мэдээлэл, материалыг гаргуулан авах эрхтэй.

Шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтууд

Шинжлэх ухаан, технологийн шинэчлэлийн үндэс болох суурь судалгааг хөгжүүлэх зорилгоор дараах үйл ажиллагааг явуулна:

- Засгийн газрын санхүүжилттэй судалгааны хүрээлэнгүүдийн харилцан уялдаа холбоо, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, татаас олгох замаар дэмжлэг үзүүлэх;
- суурь судалгааны хөрөнгө оруулалтын шинжилгээ хийх, бодлого, чиглэл тогтоох;
- Засгийн газраас хувийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны хүрээлэнгийн технологийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор технологийг хамтран эзэмших, ашиглалтыг дэмжих, аж ахуйн нэгж, хүний нөөцийн хангамж, татвар, санхүүгийн дэмжлэг, хөнгөлөлттэй худалдан авалт хийх;
- шинжлэх ухаан, технологийн олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих хүрээнд гадаад улсын засгийн газар, олон улсын байгууллага, гадаадын эрдэм шинжилгээний байгууллагуудтай технологийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, шаардлагатай зардлыг санхүүжүүлэх;
- Солонгосын Шинжлэх ухаан, технологийн үнэлгээ, төлөвлөлтийн институт */Korea Institute of Science and Technology Evaluation and Planning/* нь Засгийн газрын санхүүжилттэй судалгааны байгууллагуудад үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн үнэлгээ, шинжлэх ухаан, технологийн хөгжлийн чиг хандлага, технологийн нөлөөллийн үнэлгээ, үндэсний судалгаа, хөгжлийн төслийн менежмент зэрэг шалгуураар үнэлгээ хийнэ.

3.3. Шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих сан¹¹

Шинжлэх ухаан, мэдээлэл холбооны технологи, ирээдүйн хөгжлийн сайд шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих, шинжлэх ухаан, технологийн соёлыг түгээх зорилгоор Шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих санг байгуулна.

Санг дараах эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ:

1. Засгийн газраас үзүүлэх дэмжлэг, зээл;
2. Засгийн газраас бусад байгууллагын дэмжлэг;
3. Сангийн үйл ажиллагааны орлого;
4. Сугалааны тасалбар болон сугалааны сангийн тухай хууль */Lottery Tickets and Lottery Fund Act/*-ийн дагуу сугалаа борлуулсны орлого, ашиг;
5. Төрийн хөрөнгийн удирдлагын сангийн тухай хууль */Public Capital Management Fund Act/*-ийн дагуу Төрийн хөрөнгийн удирдлагын сангийн хадгаламж;
6. шинжлэх ухаан, технологийг дэмжих сангийн дэмжлэгтэй судалгаа, хөгжлийн төслүүдийн үр дүнг лицензийн гэрээгээр ашиглуулсны роялти;
7. хувь хүн, байгууллагын хандив;
8. Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон бусад орлого.

¹¹ Шинжлэх ухаан, технологийн тогтолцооны тухай хуулийн 22 дугаар зүйл.

Санг дараах зориулалтаар зарцуулна:

1. Шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаатай холбогдсон судалгаа, эрдэм шинжилгээний үйл ажиллагаа, төсөл дэмжлэг үзүүлэх, шинжлэх ухаан, технологийн хүний нөөцийн сургалт;
2. Шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлээр судалгаа шинжилгээ хийх, судалгааны үр дүнг эдийн засгийн эргэлтэд оруулахаар ажиллаж буй аж ахуйн нэгж, их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудад Ерөнхийлөгчийн зарлигаар тогтоосон орлого, зээл, хандивын санхүүжилт;
3. Хөрөнгө оруулалт: 1/ Венчур бизнесийг дэмжих тусгай арга хэмжээний тухай хууль /Act on Special Measures for the Promotion of Venture Businesses/ 2/ Солонгос Улсын технологийн санхүүгийн корпорацийн тухай хууль /Korea Technology Finance Corporation Act/-ийн дагуу;
4. Шинжлэх ухаан, технологийн соёлын хөгжлийг дэмжих, шинжлэх ухааны музейд дэмжлэг үзүүлэх, эрдэмтэд, инженерүүдийн нийгмийн баталгааг хангах, шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд хувь нэмэр оруулж буй холбогдох байгууллагуудад дэмжлэг үзүүлэх;
5. Үндэсний, эсхүл нийтийн шинжлэх ухааны музей барьж байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх, үзэсгэлэнгийн танхим, тоног төхөөрөмж, туслах барилга байгууламжаар хангах;
6. Төрийн хөрөнгийн удирдлагын сангаас олгосон зээл болон зээлийн хүүгийн эргэн төлөлт;
7. Санг байгуулах, үйл ажиллагаа явуулах, удирдан зохион байгуулахтай холбоотой гарсан зардал;
8. шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд үнэтэй хувь нэмэр оруулсан этгээдэд шагнал урамшуулал олгох, дэмжлэг үзүүлэх.

4. ШИНЭ ЗЕЛАНД УЛС

Шинэ Зеланд Улс нь сүүлийн жилүүдэд шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбар дахь хөрөнгө оруулалтаа нэмж, шинжлэх, ухаан технологийн салбарыг эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болгох зорилгоор эрх зүйн зохицуулалт, хөрөнгө оруулалтын бодлогодоо шинэчлэл хийж, шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх бүх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд анхаарч ажиллаж байна.

Тус улсын ДНБ нь 2015 оны байдлаар 173.75 тэрбум ам.долларт хүрсэн ба сүүлийн жилүүдэд эдийн засгийн гол салбарт нано технологи, био технологи тодорхой байр суурь эзэлж байна.¹² Мөн нийт хөдөлмөр эрхлэгчдийн 30 хувь нь шинжлэх ухаан, технологийн мэргэжилтэй, 1000 хөдөлмөр эрхлэгч тутамд 12,4 эрдэмтэн, судлаач ногдож байна.¹³

4.1. Эрх зүйн орчин

Тус улс нь шинжлэх ухаан, инновацийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох зорилгоор 2010 онд Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль /Research, Science and Technology Act/, 2012 онд Каллаганы инновацийн тухай /Callaghan Innovation Act/ хуулиудыг баталсан.

Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хуулиар шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарт олгосон санхүүжилтийг үр ашигтай болгох зорилгоор салбарын санхүүжилтийн хуваарилалт хийдэг бие даасан 2 зөвлөл байгуулсан ба зөвлөлийн эрх, үүрэг, зөвлөлийн гишүүдийг сонгож, томилох асуудлыг журамд тусгасан. Мөн хуулиар 1990 онд батлагдсан Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны сангийн тухай хуулийг хүчингүй болгох,

¹² Олон улсын худалдаа, эдийн засгийн цахим хаяг: www.tradingeconomics.com/new-zealand/gdp

¹³ OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012, New Zealand.

сангийн хөрөнгө, өр төлбөр, тоног төхөөрөмж, албан хаагчдыг шинэ нэгж рүү шилжүүлэх зохицуулалтыг тус тус тусгасан байна.¹⁴

Харин Каллаганы инновацийн тухай хуулиар шинжлэх ухаан, технологид суурилсан инновацийг дэмжих, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбар, бизнес эрхлэгчдийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах зорилготой Засгийн газрын дэргэдэх Каллаганы инновацийн агентлагийг байгуулах тухай болон агентлагийн чиг үүрэг, үйл ажиллагааны хүрээ, агентлагийн зөвлөлийн гишүүдийг сонгож, томилох журам г.м зохицуулалтыг тусгасан байна. Каллаган инновацийн тухай хууль батлагдаж, инновацид суурилсан бүх салбарын бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжих бие даасан агентлагтай болсон нь Засгийн газрын инновацийг дэмжих бодлогыг уялдуулан зохицуулах, бодлогын хэрэгжилтийг үр дүнтэй болгоход ач холбогдолтой юм.¹⁵

4.2.Засгийн газрын бодлого, холбогдох байгууллагын үүрэг, оролцоо

Засгийн газраас шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын эрхэм зорилгоо “хурдтай, бүтээмжтэй шинжлэх ухааны салбарын тогтолцоогоор дамжуулан Шинэ Зеланд Улсыг хөгжүүлж, сайн сайхан амьдралыг цогцлоон бүтээнэ” гэж тодорхойлсон байна. Үүний дагуу Шинэ Зеланд Улсад үр ашгаа өгөх томоохон хэмжээний судалгааг дэмжих, шинэ санаа, судалгааны ажлыг урт хугацаагаар санхүүжүүлэх, эдгээр томоохон судалгааны ажлуудад учирч болзошгүй эрсдэлээс сэргийлэхэд онцгойлон ач холбогдол өгч ажиллаж байна.¹⁶

Засгийн газраас шинжлэх ухаан, технологи, инновацийг хөгжүүлэх зорилгоор Үндэсний шинжлэх ухааны салбарын хөрөнгө оруулалт 2015-2025 */National Statement of Science Investment 2015-2025/* стратегийн баримт бичгийг боловсруулан баталсан. Энэхүү баримт бичгээр дараах чиглэлд голлон хөрөнгө оруулалт хийхээр тусгасан байна.¹⁷ Үүнд:

1. Үйлдвэрлэлийн салбар:
 - эрүүл мэндийн салбар;
 - гарааны компани;
 - шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийг ашигласан боловсруулах үйлдвэр;
 - мэдээлэл, харилцаа холбоо, технологийн салбар;
 - хүрээлэн буй орчны судалгаа.
2. Судалгаа, шинжилгээний ажил.
3. Эрдэмтэн, судлаачдыг дэмжих.

Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яам

Тус улс нь Шинжлэх ухаан, технологийн сайдтай боловч бие даасан яам байхгүй. Эрхэлсэн сайд нь Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яаманд харьяалагдан ажилладаг. Яам нь шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын захиргааны чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээс гадна Хатан хааны судалгааны хүрээлэнд захиргааны дэмжлэг үзүүлэх, мөнгөн сан дахь Хатан хааны хяналтын багцын оролцоог хангаж хамтран ажилладаг.

Шинжлэх ухааны академи¹⁸

Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлыг 1997 онд батлагдсан “Хатан хааны нийгэмлэгийн тухай” хуулиар зохицуулж байна. Академи нь шинжлэх ухаан, технологи, хүмүүнлэгийн салбарыг дэмжих, шилдэг бүтээл, эрдэмтэн судлаачдыг шагнаж, урамшуулах

¹⁴ Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль, 2010.

Эх сурвалж: www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0131/latest/DLM3166921.html

¹⁵ Каллаганы инновацийн тухай хууль, 2012.

Эх сурвалж: www.legislation.govt.nz/act/public/2012/0094/latest/whole.html#DLM4732743

¹⁶ Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамны цахим хаяг: www.mbie.govt.nz

¹⁷ Үндэсний шинжлэх ухааны салбарын хөрөнгө оруулалт 2015-2025, 2015.

Эх сурвалж:

[www.mbie.govt.nz/info-services/science-innovation/pdf library/NSSI%20Final%20Document%202015.pdf](http://www.mbie.govt.nz/info-services/science-innovation/pdf_library/NSSI%20Final%20Document%202015.pdf)

¹⁸ Шинэ Зеландын Шинжлэх ухааны академийн цахим хаяг:

<http://royalsociety.org.nz/organisation/academy/>

зорилготой бие даасан байгууллага юм. Академийн үйл ажиллагааг эрхлэн явуулах дээд байгууллага нь академийн зөвлөл ба зөвлөлийн гишүүдийг бүс нутаг тус бүрээс сонгож, 3 жилийн хугацаатай томилно. Зөвлөлийн гишүүд нь Шинэ Зеланд Улсын шилдэг эрдэмтэн, судлаачдаас бүрдэнэ.

Академи нь шинжлэх ухаан, технологи, хүмүүнлэгийн салбарын судалгааны шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах, Шинэ Зеланд Улсын Хатан хааны нийгэмлэгийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэхээс гадна хуульд заасан дараах ажлыг эрхлэн явуулдаг. Үүнд:

- тэтгэлэг, буцалтгүй тусламж, медаль олгох;
- олон нийтийн арга хэмжээг дэмжих, оролцох;
- өрөө болон тоног төхөөрөмжөө түрээслэх;
- шилдэг судалгааны бүтээлүүдийг агуулсан сэтгүүл гаргах;
- олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих зэрэг болно.

Шинжлэх ухааны хүрээлэн¹⁹

Хатан хааны нийгэмлэгийн дэргэд шинжлэх ухааны 7 хүрээлэн ажилладаг. Хүрээлэн нь Шинэ Зеланд Улсын тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх, салбарын бүтээмжийг сайжруулах, байгалийн нөөцийн ашиглалтыг тогтворжуулж улмаар эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх зорилготой юм. Хүрээлэнгүүдийн нэрсийг дурдвал:

1. Хөдөө аж ахуйн судалгааны хүрээлэн */Ag Research/*;
2. Байгаль орчны шинжлэх ухааны судалгааны хүрээлэн */Institute of Environmental Science Research/*;
3. Геологи, цөмийн энергийн шинжлэх ухааны хүрээлэн */Institute of Geological and Nuclear Science/*;
4. Газрын эко систем, хөрс хамгааллын судалгааны хүрээлэн */Land care Research/*;
5. Ус, агаар мандлын судалгааны үндэсний хүрээлэн */National Institute of Water and Atmospheric Research/*;
6. Ургамал, хүнс судлалын хүрээлэн */Plant and Food Research/*;
7. Удам судлалын хүрээлэн */Scion/*;

Мөн эдгээр хүрээлэнгээс гадна 2013 онд дэвшилтэт технологийн бизнесийг дэмжих зорилготой Засгийн газрын дэргэдэх “Каллаганы инноваци” */Callaghan Innovation/* агентлаг байгуулагдсан.

Шинжлэх ухаан, технологийн сайд, Сангийн сайд нар эдгээр 7 хүрээлэнд хувьцаа эзэмших замаар удирдлагын чиг үүргээ хэрэгжүүлдэг.

Хүрээлэнгүүд нь удирдлагын тогтолцооны хувьд адилхан байх ба эрх бүхий сайд нар хүрээлэнгийн Удирдлагын зөвлөлийн даргыг томилж, чөлөөлнө. Удирдлагын зөвлөлийн дарга хүрээлэнгийн Гүйцэтгэх захирлыг Компанийн тухай хууль, Хүрээлэнгийн дотоод дүрмийг үндэслэн томилдог.

Харин Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яам нь эдгээр хүрээлэнгүүдэд Засгийн газрын хяналтын чиг үүргийг дараах байдлаар хэрэгжүүлдэг. Үүнд:

- сайд нарын бэлтгэсэн стратеги төлөвлөгөөний дагуу санхүүгийн болон санхүүгийн бус гүйцэтгэлийн талаар зөвлөмж гаргах;
- хүрээлэнгийн үйл ажиллагааг оновчтой, үр дүнтэй болгоход хамтран ажиллах;
- хүрээлэнгийн үйл ажиллагаа болон хариуцлагын цар хүрээг тодорхойлох зэрэг юм.

¹⁹ Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамны цахим хаяг:

www.mbie.govt.nz/info-services/science-innovation/research-organisations/crown-research-institutes

4.3. Санхүүжилт, түүний хуваарилалт

2010 онд баталсан “Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль”-иар шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын санхүүжилтийг зөв зохистой хуваарилах, шийдвэр гаргах эрх бүхий бие даасан 2 зөвлөлтэй байхаар хуульчилсан. Үүний дагуу Шинжлэх ухаан, технологийн сайдад харьяалагдах Шинжлэх ухааны зөвлөл, Инновацийн зөвлөл байгуулагдсан байна.

Шинжлэх ухааны зөвлөл нь шинжлэх ухааны салбар болон эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын санхүүжилтийн хуваарилалтыг хийдэг бол **Инновацийн зөвлөл** нь бизнест тулгарч буй асуудлыг шийдвэрлэх төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтийн хуваарилалтыг хийх зорилготой юм.

Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны сангаас дараах зорилготой үйл ажиллагаанд санхүүжилт олгохоор хуульчилсан.²⁰ Үүнд:

- физик, хими, нийгмийн орчны мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлэхэд;
- Шинэ Зеландын эдийн засгийн өсөлтөд хувь нэмрээ оруулах хандлагатай салбарт;
- Шинэ Зеланд Улсад чухал ач холбогдолтой шинжлэх ухаан, технологийг хөгжүүлэх туршлага, ур чадварыг нэмэгдүүлэхэд;
- шинжлэх ухаан, технологи, судалгааг хөнгөвчлөхөд нэмэр болох болон эдгээртэй холбоотой үйл ажиллагаа;
- шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны программыг хөгжүүлэх, хөнгөвчлөх болон эдгээртэй холбоотой үйл ажиллагаа зэрэг болно.

Засгийн газраас 2016 оны улсын төсөвт 413.8 сая долларын /Шинэ Зеланд/²¹ санхүүжилтийг 2020 он хүртэл шинжлэх ухаан, технологийн салбарт олгохоор төсөвлөсөн байна. Харин 2020 оноос санхүүжилтийн хэмжээг жил бүр 15 хувиар өсгөж, шинжлэх ухаан, технологийн салбар дахь санхүүжилтийн хэмжээг 1.6 тэрбум долларт хүргэхээр шийдвэрлэсэн байна. Энэ нь тус улсын түүхэн дэх Шинжлэх ухаан, инновацийн салбар дахь хамгийн өндөр дүнтэй санхүүжилт болох тухай Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамнаас мэдээлсэн байна.²² Улсын төсөвт тусгагдсан санхүүжилтийг доор дурдсан сангуудаар дамжуулан олгодог. /Хүснэгт 1./

Хүснэгт 1. Шинжлэх ухаан, инновацийн салбарын санхүүжилт, 2016-2020

Сангийн нэр	Сангийн зориулалт	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	Нийт 4 жилийн хугацаанд
		Сая.доллар /Шинэ Зеланд/				
Эндовер сан /Endeavour Fund/	Шинжлэх ухааны шинэлэг санаа, Шинэ Зеландын эдийн засаг, байгаль орчин, нийгэмд ач тустай шинэ судалгааны ажил, хөтөлбөрийг 3-5 жилийн хугацаатай санхүүжүүлдэг	10.9	24.6	33.3	45.0	113.8
Марсден сан /Marsden Fund/	Судлаачдын санаачилсан судалгааны ажилд тэтгэлэг олгох	6.0	12.0	20.0	28.0	66.0

²⁰ Шинэ Зеландын Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль, 2010. Эх сурвалж:

www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0131/latest/DLM3166921.html

²¹ Монгол банкны 2017 оны 06 дугаар сарын 15-ны өдрийн ханшаар Шинэ Зеланд 1 доллар 1712.77 төгрөгтэй тэнцэж байна.

²² Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамны цахим хаяг:

www.mbie.govt.nz/info-services/science-innovation/innovative-new-zealand/budget-2016-funding

Эрүүл мэндийн судалгааны зөвлөл /Health Research/	Шинэ Зеланд Улсад чухал ач холбогдолтой эрүүл мэндийн судалгааны ажлуудад хөрөнгө оруулах	10.0	18.0	26.0	43.0	97.0
Олон улсын хамтын ажиллагааны сан /Catalyst Fund/	Шинэ Зеланд Улсад ач холбогдолтой олон улсын шинжлэх ухаан, инновацийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг дэмжих	2.5	2.5	5.0	5.0	15.0
Стратегийн шинжлэх ухааны салбарын хөрөнгө оруулалтын сан /Strategic Science Investment Fund/	Стратегийн тэргүүлэх чиглэлийн судалгаа хийдэг бие даасан судалгааны байгууллага, дэд бүтцийн салбарын тэргүүлэх чиглэлийг дэмжих	12.5	14.5	18	18	63
Богино хугацааны хөтөлбөр дэмжих сан /Accelerators Programme/	Богино хугацаатай төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх	0.75	0.75	0.75	0.75	3.0
Технологийн арилжааг дэмжих сан /Pre-Seed Accelerator Fund/	Шинээр нэвтрүүлж буй технологийн арилжааны үйл ажиллагааг дэмжих	3.0	3.0	3.0	3.0	12.0
Маоригийн инновацийн сан /Māori Innovation Fund/	Маори үндэстний нэгдлийг дэмжих, тэдний хөрөнгийг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулах талаар мэдлэг олгох	1.0	1.0	1.0	1.0	4.0
Бүсийн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнг дэмжих сан /Regional Research Institutes/	Бүс нутгийн эдийн засаг, шинжлэх ухаан, инновацийг хөгжүүлэх	0.0	10.0	10.0	10.0	40.0
Нийт		46.7	86.4	117.1	163.8	413.8

5. БҮГД НАЙРАМДАХ УНГАР УЛС

5.1. Эрх зүйн орчин

Унгар Улсын шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын эрх зүйн харилцааг 2011 онд батлагдсан Үндсэн хууль, 2014 онд батлагдсан Шинжлэх ухааны ёс зүйн кодекс, 2014 онд батлагдсан Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулж байна.

Шинжлэх ухааны салбарын эрх зүйн байдлыг Үндсэн хуулийн 10 дугаар зүйлд:

1. Унгар Улс нь шинжлэх ухааны судалгаа хийх, уран бүтээл туурвих, суралцаж боломжит дээд шатны мэдлэгийг олж авах, хуульд заасан хүрээнд заах, багшлах эрх чөлөөгөөр хангана.
2. Төрөөс шинжлэх ухааны аливаа зүйлийн үнэн зөвийн талаар шийдвэр гаргах эрхгүй. Зөвхөн эрдэмтэд шинжлэх ухааны судалгаагаар үнэлж тогтооно.
3. Шинжлэх ухааны академи, Урлагийн академийн эрдэмтдийн судалгаа, бүтээл хийх эрх чөлөө, уран бүтээлчдийн уран бүтээл туурвих эрх чөлөөг хамгаална. Унгарын

дээд боловсролын байгууллагын сургалтын агуулга, судалгаа, заах арга зүй нь бие даасан хараат бус байна, бүтэц зохион байгуулалт, санхүүгийн удирдлагын асуудлыг тусгай хуулиар зохицуулна.

Тус улс нь шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн салбарын хөгжлийг хурдасгах, тухайн салбар дахь хөрөнгө оруулалтыг үр ашигтай, зөв хуваарилах, эдийн засгийн тэргүүлэх салбарын нэг болгох зорилгоор 2014 онд “Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай” хуулийг шинэчлэн найруулж, баталсан.

Шинэчилсэн хуулиар шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын үйл ажиллагааны удирдлагад нэлээд өөрчлөлт орсон ба Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газрыг шинээр байгуулж, Шинжлэх ухаан, судалгааны сан болон Судалгаа, технологи, инновацийн санг нэгтгэн Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн санг байгуулсан. Хоёр санг нэгтгэснээр бодлого, санхүүжилтийн хувьд нэгдсэн нэг удирдлагатай болж, удирдлагын хувьд цомхон болсон байна. Тус хуулиар дараах харилцааг зохицуулсан. Үүнд:

- Засгийн газрын чиг үүрэг;
- Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газрын эрх зүйн байдал, чиг үүрэг;
- Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн сангийн чиг үүрэг, санхүүжилт;
- орон нутаг дахь олон нийтийн сангийн эрх зүйн байдал, чиг үүрэг;
- судалгаа, хөгжлийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах гэрчилгээ олгох тухай зохицуулалт.

5.2.Засгийн газрын бодлого, холбогдох бусад байгууллагын үүрэг, оролцоо

Засгийн газар хуульд заасан дараах эрх, үүрэгтэй. Үүнд:

- шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн дунд хугацааны стратегийг боловсруулах;
- шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн стратеги зорилтод хүрэхэд шаардлагатай төсвийг батлуулахаар Үндэсний ассамблейд санал оруулах;
- стратеги зорилтын хүрээнд улсын төсвөөс санхүүжих эрдэм шинжилгээний байгууллагуудыг шинээр байгуулах;
- Унгар Улсын оролцож буй Европын холбооны болон олон улсын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн төсөл, хөтөлбөр, хамтын ажиллагааг дэмжих;
- Унгарын болон гадаадын эрдэмтэн судлаачдын нээлтийг үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлж буй үйлдвэр, аж ахуйн нэгжийг дэмжих;
- Унгарын шинжлэх ухаан, бизнесийн салбар дахь албан ёсны нээлт, бүтээл, судалгаа, технологийн дэвшлийг үндэсний эрх ашигт нийцүүлэн гадаадын улс оронд хэрэглэх ажлыг дэмжих;
- Унгарын эдийн засагт чухал ач холбогдолтой шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийг хөгжүүлэх дэд бүтцийн хөтөлбөр, арга хэмжээг эхлүүлэх;
- Унгарын хөрөнгө оруулалтын сангуудаас санхүүжиж буй төсөл, хөтөлбөрийг нэгдсэн зохицуулалтаар хангах, санхүүгийн ашиглалт, тайлангийн нэгдсэн дүрмийг батлах, олон улсын мэдээллийн санг бүрдүүлэх, олон нийтэд дээрх мэдээллийг нээлттэй, ил тод байдлаар хүлээн авах боломжоор хангах зэрэг юм.²³

Засгийн газраас Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн стратеги 2013-2020 /*National Research and Development and Innovation Strategy 2013-2020*/ бодлогын баримт бичгийг боловсруулж баталсан ба тус баримт бичигт Унгарын шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн салбарын өнөөгийн нөхцөл байдал, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, түүнд шаардлагатай хөрөнгө оруулалт, хүрэх үр дүнг тусгасан. Стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр 2020 он гэхэд Үндэсний инновацийн системийг хүчирхэгжүүлж улмаар улсын эдийн засгийн өсөлтөд хувь нэмэр оруулах, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг тогтворжуулах, шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн бодлогыг идэвхтэй дэмжиж дэлхийн инновацийн хөгжилд эрх

²³ Унгарын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хууль, 2014. 2 дугаар бүлэг. <http://nkfih.gov.hu/the-office>

тэгш оролцогч болох юм. Мөн 2020 он гэхэд судалгаа, технологийн салбарын 30 томоохон группийг дэлхийн шилдэг “world’s elite”-т багтаах, дэлхийн хэмжээний 30 том судалгаа, хөгжлийн төвүүдийг байгуулах, бэхжүүлэх, судалгаа, хөгжил, инновацийн салбарын 300 жижиг аж ахуйн нэгжийг олон улсын зах зээл дээр гаргах, тухайн салбар дахь 1000 гарааны бизнест үйл ажиллагаагаа эхлүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг шийдэх зэрэг зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.²⁴

Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газар

Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газар нь шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн салбар дахь нэгдсэн төсвийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, Засгийн газраас баримталж буй бодлогын хэрэгжилтийг хангах, санхүүжилтийг үр ашигтай, ил тод байх нөхцөлийг бүрдүүлж ажиллах үүрэгтэй юм. Мөн газар нь олон нийтийн байгууллагаас санхүүждэг шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн төслүүдийн нэгдсэн мэдээллийн санг бүрдүүлдэг.

Тус газар нь Ерөнхий сайдын ажлын албанд харьяалагддаг ба газрыг Ерөнхийлөгч удирддаг. Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газрын Ерөнхийлөгч нь Үндэсний ассамблей, Засгийн газар, олон улсын өмнө байгууллагыг төлөөлөх бүрэн эрхтэй байдаг. Ерөнхийлөгч нь жил бүр Үндэсний ассамблейн өмнө Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газрын ажлыг тайлагнадаг.

Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газар нь хуульд заасан дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлдэг. Үүнд:

- шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн стратегийг хэрэгжүүлэх Засгийн газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;
- Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн санг хариуцах;
- Үндэсний судалгаа хөгжил, инновацийн сангаас санхүүжүүлэх тендерийг зарлах, зохион байгуулах, шийдвэр гаргах;
- хууль, Засгийн газрын тогтоол, шийдвэр, олон улсын гэрээ, хувь хүний хүсэлтийг үндэслэн Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн сангаас Унгарын олон нийтийн санд санхүүжилт олгох шийдвэр гаргах;
- олон улс болон Европын холбоотой хамтран шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн салбарт хамтран ажиллах;
- тус салбар дахь хөрөнгө оруулалтыг идэвхжүүлэх зорилгоор байгууллагуудтай хамтран ажиллах. Гадаадын хөрөнгө оруулалтаар санхүүжиж буй шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн төсөл, хөтөлбөрийн зохицуулагчаар ажиллах;
- Европын холбооны “Инновацийн холбоо 2020” стратегийг хэрэгжүүлэхэд оролцох;
- хууль, олон улсын гэрээг үндэслэн олон улсын шинжлэх ухаан, технологийн хамтын ажиллагаанд оролцох;
- тухайн салбар дахь бичил, жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх зорилгоор тэдний үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх;
- стратеги хөтөлбөр болон шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн санхүүжилтийн хөтөлбөр гаргахад шаардагдах төлөвлөгөө, судалгаа гаргах, санхүүжилтийн хөтөлбөрт хяналт, үнэлгээ хийх;
- хурал, үзэсгэлэн зохион байгуулах, шинээр хэвлэл гаргах, шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновациатай холбоотой номын сан, электрон мэдээллийн санг хөгжүүлэх ажлыг санхүүжүүлэх;
- шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн салбарын шагнал олгох.²⁵

²⁴ Унгарын Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн стратеги 2013-2020.

Эх сурвалж: <http://nkfih.gov.hu/policy-and-strategy/national-strategies/s3>

²⁵ Унгарын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хууль, 2014. 3 дугаар бүлэг

Шинжлэх ухааны академи

Унгарын Шинжлэх ухааны академийн эрх зүйн байдлыг Үндсэн хууль²⁶, Шинжлэх ухааны ёс зүйн дүрэм²⁷, Шинжлэх ухааны академийн дүрмээр зохицуулж байна.

Академи нь Унгарын ард түмний хамгийн их итгэлийг хүлээсэн, хараат бус, олон нийтийн байгууллага бөгөөд улсын төсөв болон олон нийтээс санхүүждэг. Унгарын шинжлэх ухааны академид 10 судалгааны төв /дотроо 39 судалгааны хүрээлэн/, 5 бие даасан судалгааны хүрээлэн, 130 гаруй судалгааны бүлэг харьяалагдан ажилладаг ба эрдэмтэн судлаачдыг дэмжих, тэднийг холбож ажиллах гол үүрэгтэй байгууллага юм.

Академи нь Унгарын шинжлэх ухааны салбарыг дэлхийн жишигт хүргэх зорилгын хүрээнд шинэ бүтээл, судалгааны нээлт гаргахад гол анхаарлаа төвлөрүүлж ажилладаг. Академиас гаргаж буй судалгааны хэвлэлийн 25,5 хувийг судалгааны шинэ нээлттэй холбоотой материал эзэлдэг байна.

Академийн удирдах дээд байгууллага нь Академийн Ерөнхий ассамблей юм. Ерөнхий ассамблей нь 365 орчим академич, Ерөнхий ассамблейн төлөөлөгчдөөс бүрдэх ба жилдээ 1 удаа хуралддаг.

Ассамблейн хурлаар академийн Ерөнхийлөгч, Ерөнхий нарийн бичгийн дарга, Тэргүүлэгчид, академийн судалгааны нэгжийн зөвлөлүүдийг 3 жилийн хугацаатай сонгодог. Мөн хурлаар академийн дүрэм, жилийн төсвийг батлах, шинжлэх ухааны бодлогын зарчмыг тодорхойлох, тухайн жилийн ажлын төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг баталдаг. Академийн Ерөнхийлөгч жил бүр Засгийн газрын өмнө эдийн засаг, нийгмийн салбарт гарсан ахиц дэвшилд Академийн гүйцэтгэсэн үүрэг, үйл ажиллагааны талаар тайлагнадаг.²⁸

5.3. Санхүүжилт, түүний хуваарилалт

Тус улсын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн салбарт хуваарилж буй санхүүжилтийг Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн газарт харьяалагдах “Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн сан”-аар дамжуулан олгодог. Сангийн эрхлэх ажлын хүрээг Шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хуулиар зохицуулна. Сангийн хөрөнгийг дараах эх үүсвэрүүдээс бүрдүүлэхээр хуульчилсан. Үүнд:

- бизнес эрхлэгчдийн холбоодоос инновацийг дэмжсэн санхүүжилт;
- улсын төсвийн санхүүжилт;
- өмнөх жилийн төсвийн үлдэгдэл;
- Унгар болон гадаадын иргэн, хуулийн этгээдийн санхүүжилт, сайн дурын хандив тусламж;
- олон улсын байгууллага, хүрээлэнгээс хүлээн авсан санхүүжилт;
- бусад²⁹.

Мөн хуулиар сан нь зөвхөн Засгийн газрын шийдвэр, олон улсын гэрээ хэлэлцээрт тулгуурлан батлагдсан стратеги төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу санхүүжилт олгоно. Сан нь дээрх төлөвлөгөөний дагуу санхүүжилт олгохоос гадна Засгийн газраас баталсан стратеги төлөвлөгөөний хүрээнд сангийн Ерөнхийлөгчийн хүсэлтээр аливаа төсөл, хөтөлбөрт санхүүжилт олгох эрхтэй ба энэ нь сангийн жилийн нийт төсвийн 3 хувиас хэтрэхгүй байна гэж хуульчилсан.³⁰

²⁶ Унгарын Үндсэн хууль, 2011. 10 дугаар зүйл.

Эх сурвалж: www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2013?lang=en

²⁷ Унгарын Шинжлэх ухааны ёс зүйн код.

Эх сурвалж: http://mta.hu/data/dokumentumok/english/background/Science_Ethics_Code_English.pdf

²⁸ Унгарын Шинжлэх ухааны академийн цахим хаяг: <http://mta.hu/english/mta-and-science-106125>

²⁹ Унгарын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хууль, 2014. 4 дүгээр бүлэг

³⁰ Мөн тэнд.

Европын холбоо, Унгар Улсын хамтын ажиллагааны хүрээнд 2014-2020 хүртэл мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг хөгжүүлэх зорилгоор тус сангаар дамжуулан 2 тэрбум еврогийн санхүүжилтийг олгохоор шийдвэрлэсэн байна.

Шинжлэх ухааны Академийн жилийн нийт төсвийн 60 хувийг улсын төсвөөс, 40 хувийг өөрийн үйл ажиллагааны орлогоос бүрдүүлдэг байна. Жишээ нь: Академийн 2015 оны нийт төсвийг 219 сая.еврогоор баталснаас 129 сая.евро нь улсын төсвөөс үлдсэн хувийг Академийн өөрийн үйл ажиллагааны орлогоос бүрдүүлэхээр тусгасан байна. Академи нь шинжлэх ухааны 15 салбарт тэдгээрийн үйл ажиллагаатай уялдуулан санхүүжилтийн хуваарилалтыг хийдэг.³¹

6. АРАБЫН НЭГДСЭН ЭМИРАТ УЛС

Арабын Нэгдсэн Эмират Улс /АНЭУ/-д боловсрол, шинжлэх ухаан, судалгааны чиглэлээр Дээд боловсрол, шинжлэх ухааны судалгааны яам /*Ministry of Higher Education and Scientific Research - MOHESR*³², Боловсролын яам /*Ministry of Education - MOE*/ ³³ үйл ажиллагаа явуулдаг.

Боловсролын яамны стратеги 2020 зорилт нь бүх шатны боловсролыг тэгш хүртээх, сургалтын орчинг хангах, боловсролын байгууллагуудын манлайлал, үр ашиг, боловсролын чанарыг дээшлүүлэх, гадаад болон дотоодын дээд боловсролын байгууллагад оюутнуудыг хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн сургах, эрдэм шинжилгээ, инновацийн чадавхыг дэлхийн стандартын дагуу бэхжүүлэх, боловсролын мастер төлөвлөгөөний дагуу чанарын стандартуудыг хянах, мөн төлөвлөх зэрэгт чиглэгдэнэ.³⁴

Яамны зорилго нь АНЭУ-ын иргэдийн дээд боловсролын сургалт, судалгаа, эрдэм шинжилгээ, инновацийг дэмжих, мэдлэг түгээх, үр дүнтэй, нийгмийн хэрэгцээнд нийцсэн судалгааг дэлхийн стандартад нийцүүлэн боловсруулах, бүс нутаг болон олон улсын хэмжээнд дээд боловсролын үр дүнтэй аргыг ашиглах, сайн боловсролтой нийгэм рүү шилжин, дээд боловсролын салбарын хүний нөөцийн чадавхыг дээшлүүлэх зэрэг асуудлыг хамарна.

Дээд боловсрол, шинжлэх ухааны судалгааны яам нь тус улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах, нийгмийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн бакалавр, магистр, докторын зэргээр суралцагчдад тэтгэлэгт хөтөлбөр зарлаж, санхүүжүүлдэг байна.

АНЭУ-ын Засгийн газар нь 2015 оноос Үндэсний инновацийн стратеги /*National Innovation strategy*/, Шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн бодлого /*Science, Technology & Innovation Policy*/ гэсэн хоёр хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлсэн байна.

6.1. Үндэсний инновацийн стратеги³⁵

АНЭУ нь 2014 оны дэлхийн инновацийн үзүүлэлтээр 143 орноос 36 дугаар байранд, Ойрхи дорнод, Хойд африкийн орнуудаас тэргүүн байранд жагссан байна. АНЭУ-ын жилд инновацийн салбарт оруулсан хөрөнгө оруулалтын нийт 14 тэрбум дирхамын 7 тэрбум нь судалгаа, хөгжилд ногдож байна. АНЭУ-ын Дэд ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Дубайн захирагч Шейх Мухаммед Бин Рашид Аль Мактум нь АНЭУ-ын бүс нутаг дахь тэргүүн байрыг хадгалах, дэлхийн инновациар тэргүүлэгч орнуудын нэг болох зорилт тавьж, Үндэсний Инновацийн стратегийг боловсруулж, баталсан байна.

³¹ Унгарын инновацийн салбар дах хөрөнгө оруулалт <https://hipa.hu/images/HIP/Innovation%20sector%20overview.pdf>

³² АНЭУ-ын Дээд боловсрол, шинжлэх ухаан, судалгааны яамны вэб сайт www.mohesr.gov.ae

³³ АНЭУ-ын Боловсролын яамны вэб сайт www.moe.gov.ae

³⁴ АНЭУ-ын Боловсролын яамны стратеги. www.moe.gov.ae/Ar/AboutTheMinistry/Pages/MinistryStrategy.aspx

³⁵ АНЭУ-ын Засгийн газар, Үндэсний инновацийн стратеги, 2015.

www.uaeinnovates.gov.ae/docs/default-source/pdfs/national-innovation-strategy-en.pdf?sfvrsn=2

Үндэсний инновацийн стратеги нь АНЭУ-д инновацийн соёлыг хувь хүн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, компани болон Засгийн газарт төлөвшүүлэх зорилготой юм. Үндэсний инновацийн стратегийн нь дараах тулгуур хэсгүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

1. инновацийн таатай орчин;
2. инновацийн манлайлал;
3. инновацийн тэргүүлэх салбар зэрэг болно.

1. Инновацийн таатай орчин нь Үндэсний инновацийн стратегийг дэмжих эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, инновацийг дэмжсэн цогц үйлчилгээгээр хангах, технологийн дэд бүтцийг сайжруулах, хөрөнгө оруулалт болон урамшуулал, хөшүүрэг зэргээр хангаснаар инновацийг хөгжүүлэх таатай орчныг бий болгох юм. Инновацийн таатай орчинг дараах 4 хэсгээс бүрдүүлнэ. Үүнд:

а. Инновацийн эрх зүйн орчин нь хууль эрх зүйн таатай орчинг бий болгох хүрээнд патент олгох журмыг боловсронгуй болгох, оюуны өмчийн талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, оюуны өмчийг хамгаалах хамгийн сайн арга хэлбэрийг нэвтрүүлэх, инновацийг дэмжсэн хууль, дүрэм журам боловсруулж батлуулна.

б. Үйлчилгээгээр хангах хүрээнд инновацийн суурь болох дээд зэрэглэлийн боловсролын тогтолцоог бий болгоно. Их, дээд сургуулиудын судалгаа шинжилгээ, хөгжлийг дэмжин, санаа санаачилгуудыг төсөл хөтөлбөр болгож хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, санхүүжүүлэх зорилго бүхий бизнес инкубаторыг ажиллуулах. Эдгээр инкубаторууд нь үйлчлүүлэгч нарыг зөвлөх үйлчилгээ, сургалт болон удирдлага, зохион байгуулалтын дэмжлэгээр хангаж, олон улсын бизнесийн хамтрагч талуудтай холбох нөхцөл бололцоогоор хангаж, тэдгээрийн үйл ажиллагааг сурталчилж, санхүүжүүлнэ.

в. Технологийн дэд бүтэц нь инновацийн үйл ажиллагаанд шаардагдах мэдлэгийг бий болгох, түгээх, хадгалах дэд бүтцийг хөгжүүлнэ. Инновацийн үндэсний стратеги нь харилаа холбооны үр дүнтэй сувгуудыг бий болгох, хувь хүн, байгууллага, Засгийн газар хоорондын инновацийн үйл ажиллагааг дэмжих, уялдаа холбоог хангах хамгийн сайн технологийн дэд бүтцийг бий болгоход чиглэгдэнэ. Мөн их дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, инновацийн инкубатор хооронд мэдлэг, мэдээлэл олж авах, хуваалцах мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн оновчтой шийдлийг нэвтрүүлж, өрсөлдөхүйц, үр ашигтай технологийн дэд бүтцийг бий болгоно.

г. Хөрөнгө оруулалт болон урамшуулал, хөшүүргийн механизм нь хувь хүн болон компаниудын хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн санхүүжилтийн хувилбаруудыг бий болгоно. Санхүүгийн харилцааг зохицуулж буй хууль тогтоомж, дүрэм журмыг боловсронгуй болгох талаар үйл ажиллагаа явуулна.

2. Инновацийн манлайллыг дотор нь хувь хүн, компани ба байгууллага болон Засгийн газрын инновацийн манлайлал гэж 3 ангилна. Үүнд:

а. Хувь хүний инновацийн манлайлал нь улс орны хөгжилд хувь хүний өсөлт ихээхэн ач холбогдолтой харгалзан шинжлэх ухаан, технологи, инженерчлэл, математикийн чиглэлээрх үндэсний чадварыг хөгжүүлэх, мэдлэг чадварыг эрт буюу багаас нь илрүүлж, дэмжих тогтолцоог бий болгох, дэлхийн шилдэг эрдэмтдийг татаж, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудтай хамтран ажиллах, мэдлэг, туршлага, солилцох, инновацийг ур чадварыг хөгжүүлэх зорилготой.

б. Компани ба байгууллагуудын инновацийн манлайлал. Үндэсний инновацийн стратеги нь бүхий л бизнесийн хүрээнд инновацийг дэмжих, тэр дотроо жижиг дунд үйлдвэр дахь иновацийг хөгжүүлэхэд түлхүү анхаарч байна. Стратегийн хүрээнд дотоодын компаниудад инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, сурталчлах, дэлхийн зах зээлд гарахад нь дэмжлэг үзүүлэх, дотоодын болон олон улсын хөрөнгө оруулагчдыг АНЭУ дахь судалгаа, хөгжлийн салбарт хөрөнгө оруулахыг дэмжиж, инноваци болон шинжлэх ухааны судалгааны төвүүдийг барьж, байгуулах, үндэсний инновацийн шагнал олгох зэргээр дэмжинэ. Мөн АНЭУ-ыг төрөөс тодорхойлсон тэргүүний ач холбогдол бүхий салбарын инновацийн туршилт хийгддэг дэлхийн инновацийн төв болгож, олон улсын инновацийн тэргүүлэх компаниудыг татан оролцуулах, интернет, мэдээллийн хэрэгсэл, сэргээгдэх эрчим хүч, аж үйлдвэрийн салбарын тусгай бүсүүдийг хөгжүүлэхээр зорьж байна.

в. Засгийн газрын инновацийн манлайлал. Төрийн инноваци нь үйлчлүүлэгч болон бизнесүүдэд төрийн үйлчилгээг бага зардлаар, хурдан шуурхай, үр ашигтай хүргэхэд ихээхэн

ач холбогдолтой. Тус стратегийг хэрэгжүүлснээр Засгийн газраас төрийн байгууллагуудыг төсвийн 1 хувийг инновацийн төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулахад уриалж байгаа бөгөөд Үндэсний инновацийн Засгийн газрын шагналыг олгох юм. Мөн төрийн байгууллага дахь инновацийг дэмжих, АНЭУ-д нэвтүүлж болох үндэсний, бүс нутгийн, олон улсын сайн туршлагын мэдээллийн сан байгуулах, шинэчлэх цогц тогтолцоог нэвтрүүлнэ. Төрийн байгууллагын хүний нөөцийг инновацийн дипломтой сургалтад хамруулах, инновацид шаардлагатай ур чадвараар хангах, урамшуулах зорилготой.

3. Инновацийн тэргүүлэх салбар нь 7 хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

а. Сэргээгдэх эрчим хүч. Эрчим хүчний хэрэглээ өсөн нэмэгдэж буй өнөө үед дэлхийн олон улсад сэргээгдэх эрчим хүчний салбарт шинэчлэл хийх шаардлага тулгарч, эрчим хүчний эх үүсвэрийг төрөлжүүлэх, тогтвортой, тасралтгүй эрчим хүчээр хангахад чиглэсэн хандлага ажиглагдаж байна. Стратегийн хүрээнд АНЭУ дахь эрчим хүчний холбогдох салбарыг хөгжүүлэх замаар сэргээгдэх, цэвэр эрчим хүчний шинэчлэлийг дэмжих, сэргээгдэх, цэвэр эрчим хүчний технологийн хавсарага судалгааг хөгжүүлэх, эрчим хүчний сүлжээ, эрчим хүчний хадгалалтын үр ашгийг дээшлүүлэх, үнэ тарифыг чөлөөлөх хөтөлбөрөөр төвлөрсөн бус эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг дэмжих зорилтыг дэвшүүлсэн.

б. Тээвэр. Зам тээвэр нь эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэх, бүтээмжийг дээшлүүлдэг дэд бүтцийн нэг тулгуурын хувьд хөгжингүй нийгмийг илтгэнэ. Стратегийн хүрээнд АНЭУ нь агаарын болон далайн тээврийн үйлчилгээ, технологид тэргүүлэх, зам тээвэр дахь инновацийг хөгжүүлэх, дрон, автомашин болон галт тэрэгний автомат жолоодлоготой хэрэгслийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх, байгальд ээлтэй агаар болон далайн тээврийг хөгжүүлэх, цахилгаан машин цэнэглэх дэд бүтцийг бий болгох, агаарын хөлөг өнгөц болон сэлбэг хэрэгсэл үйлдвэрлэх замаар тэврийн салбар дахь инновацийг дэмжихийг зорьсон.

в. Технологи. АНЭУ нь шинэ технологийг амжилттай хөгжүүлж, нэвтрүүлж байна. Заримаас дурдвал “Ухаалаг Засгийн газар болон ухаалаг хот” санаачилга нь дэлхийд хэдийнээ танигдаж, үнэлэгдээд байна. Үүнээс гадна Абу Даби хотын Мубадала хөрөнгө оруулалтын сан нь дэлхийд 2-т орох хагас дамжуулагчийн үйлдвэрийг эзэмшдэг байна. АНЭУ нь дэвшилтэт технологийн судалгааны төвийг олноор байгуулсан ба тус стратегиар ухаалаг хот, программ хангамж, аппликейшн, мэдээлэл харилцаа холбооны технологийг хөгжүүлэх зэргээр үйлчилгээний чанарыг сайжруулахыг зорьж байна. Үүнээс гадна хиймэл оюун ухаан ба хагас дамжуулагч, нанотехнологи, 3D хэвлэл зэрэг дэвшилтэт технологийн үйлдвэрлэлээр дамжуулан технологи дахь инновацийг хөгжүүлэхээр зорьсон.

г. Боловсрол. АНЭУ-ын боловсролын салбарт нэлээдгүй шинэчлэл хийгдсэнээс мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг дэлхий нийтэд таниулах, улс орны нийгмийн хөгжил, ирээдүйн дэвшилтэт боловсролын тогтолцоог боловсронгуй болгох, Эмиратын залуучуудыг чадавхжуулах зорилго бүхий Шинжлэх ухаанчаар сэтгэ (*Think Science*), Эмиратын ур чадвар (*EmiratesSkills*) зэрэг хөтөлбөрүүдийг амжилттай хэрэгжүүлсэн. Стратегийн хүрээнд Ухаалаг сургалт зэрэг шинэлэг сургалтын арга барил, сурагчдад XXI зуунд шаардагдах шинжлэх ухаан, технологи, инженерчлэл, тоо болон нийгмийн ухааны салбарын ур чадварыг эзэмшүүлэхэд чиглэсэн сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах, дэвшилтэд сургалтын дэд бүтцийг бий болгоход их, дээд сургуулийн инновацийн лабораториуд, мэргэжлийн судалгааны төвүүд байгуулах зорилтуудыг дэвшүүлсэн.

д. Эрүүл мэнд. АНЭУ нь эрүүл мэндийн салбарт инновацийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх асуудлаар олон тооны төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн. “Абу Дабигийн зөн 2030” хөтөлбөрт эм зүй, биотехнологийн болон биологийн шинжлэх ухааны салбарыг хөгжүүлэхийг тусгасан. Үүнээс гадна Абу Даби хотноо утсаар эрүүл мэндийн зөвлөгөө өгөх (теле-эрүүл мэндийн) төвийг байгуулж, Персийн булангийн Арабын орнуудын хамтын ажиллагааны зөвлөлийн орнуудаас анхлан хорт хавдрын эсрэг эмийн үйлдвэр, Абу Дабигийн Их сургуульд анхны биотехнологийн инновацийн инкубаторыг тус тус байгуулсан байна. Түүнчлэн Дубай биотехнологи ба эрдэм шинжилгээний Парк-чөлөөт бүсийг байгуулсан байна. Стратегийн хүрээнд робот мэс засал болон теле-анагаах ухааныг ашиглан эрүүл мэндийн үйлчилгээ, эмчилгээ үзүүлэхэд инновацийг хөгжүүлэх, эмийн үйлдвэрлэл, биотехнологийг хөгжүүлэх, өргөн тархсан өвчин болох чихрийн шижин, таргалалт зэргийг эмчлэхтэй холбоотой анагаах ухааны судалгаа шинжилгээг сайжруулах, өвчнийг хянах, урьдчилан сэргийлэхэд ухаалаг технологийг ашиглах, түүнчлэн инженерчлэл болон шинэлэг хот, байгууламжийг хөгжүүлэх замаар эрүүл амьдралын хэв маягийг дэмжих, сурталчлахыг эрмэлзэж байна.

е. Ус. Цэвэр усны хомсдол дэлхий дахинаа хурц асуудал болж буйтай холбоотойгоор АНЭУ нь нарны эрчим хүч ашиглан усыг цэвэршүүлэх, давсгүйжүүлэх шийдэлд 1 сая ам. долларын шагналын сан бүхий олон улсын уралдааныг зарласан байна. Дээрх асуудалтай холбоотойгоор нарны эрчим хүчийг ашиглан цэвэр усны үйлдвэрлэлийг дэмжих зорилго бүхий судалгаа, шинжилгээ хийх *Water Aid Foundation* санг байгуулсан байна. Үүнээс гадна Ус болон хүрээлэн буй орчны Масдарын төв нь цэвэр усны үйлдвэрлэл, цаг уурын өөрчлөлт, усны нөөцийн менежментийн мэдлэг, технологийг бий болгох зорилготой юм. Үндэсний инновацийн стратеги нь нарны эрчим хүчийг ашиглан ус цэвэршүүлэх, давсгүйжүүлэх, айл өрх, аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн хэрэглээний усны хэрэгцээг үр дүнтэй зохицуулах зэргээр усны сектор дахь инновацийг хөгжүүлэхээр зорьсон.

ё. Сансар судлал. АНЭУ нь сансрын технологид 20 тэрбум гаруй дирхамын хөрөнгө оруулалт хийсэн бөгөөд 2014 онд АНЭУ-ын Сансар судлалын агентлагийг байгуулж, 2021 онд Ангараг гариг руу анхны Араб-Исламын нисгэгчгүй хөлөг илгээхээр төлөвлөж байна. Түүнчлэн, АНЭУ нь Халифасат /KhalifaSat/ буюу АНЭУ-д үйлдвэрлэж, 2017 онд сансарт хөөргөх анхны хиймэл дагуулыг үйлдвэрлэж буй Эмиратын дэвшилтэт шинжлэх ухаан, технологийн хүрээлэн зэрэг сансар судлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй хүрээлэн байгууллагуудын идэвхтэй дэмжиж байна. Ойрхи Дорнод, Хойд Африк дахь анхны бөгөөд хамгийн том сансрын төвийг Абу Даби хотноо байгуулсан ба тус төв нь шинжлэх ухааны судалгаа, шинжилгээ, аялал жуулчлалын сансрын аялал зохион байгуулах зорилготой байна. Стратеги зорилтын хүрээнд АНЭУ нь хиймэл дагуулын харилцаа холбооны технологиос гадна тэнгэрийн биет судлалд зориулагдсан сансрын хөлөг, аппарат болон дуран зэрэг технологи, судалгааны үйл ажиллагааг хөгжүүлэхэд оршино.

6.2.Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого³⁶

АНЭУ-ын Ерөнхийлөгч 2015 оныг “*инновацийн жил*” болгон зарласан, 2014 онд Үндэсний инновацийн стратегийн хэрэгжилтийг хянах, холбоо болон орон нутаг хооронд туршлага солилцох, үйл ажиллагааны уялдаа холбоог хангах, инновацийг хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд хувийн секторын оролцоог хангуулах зэрэг зорилго бүхий Үндэсний шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн хороог байгуулсан. Тус хороо нь Шинжлэх ухаан, технологийн бодлогыг боловсруулах, жил бүр шинэчлэх үүрэгтэй байна.

Шинжлэх ухаан, технологи инновацийн бодлогын ач холбогдол

Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого нь эдийн засгийн илүү хурдацтай өсөлтийг бий болгох, байгалийн болон сэргээгдэхгүй нөөцөд тулгуурлаагүй тогтвортой хөгжил, баялгийг бүтээхэд чиглэгдэж байна. Түүнчлэн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал, хүрээлэн буй орчин болон нийгэм зэрэг салбарт тулгарч буй асуудлуудыг шийдвэрлэхэд шинэлэг шийдлүүдийг нэвтрүүлэх, хөгжилд шаардлагатай хүний нөөц, ур чадварт хөрөнгө оруулахыг зорьж байна.

АНЭУ нь дэлхийн баян орнуудын тоонд орж буй байр сууриа хадгалахын тулд шинжлэх ухаан, инновацид суурилсан, газрын тосны нөөцөөс хараат бус эдийн засгийг бий болгох, төр, хувийн хэвшил болон эрдэм шинжилгээний салбарт технологи, эрдэм шинжилгээний ололтыг нэвтрүүлэх зэрэг өөрчлөлт, шинэчлэлтүүдийг хийж байна.

АНЭУ нь инновацийг бизнесийн инноваци, технологид суурилсан инноваци, шинжлэх ухаанд суурилсан инноваци гэх 3 хүрээнд хөгжүүлэхийг зорьж байна.

1.Бизнесийн инноваци. Бизнес дахь инновацид шинэ бөгөөд сайн санаа хамгийн чухал бүрэлдэхүүн юм. Мөн шинжлэх ухаан болон технологийн мэдлэг төдийлөн их шаардагдахгүйгээс гадна бага хөрөнгө оруулалтаар их амжилт гаргах боломжтой.

2.Технологид суурилсан инноваци. Технологид суурилсан инновацид нарийн мэргэжлийн мэдлэг чадвар мөн тусгай дэд бүтэц шаардагдаж болзошгүй.

³⁶ Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого

https://www.mocaf.gov.ae/docs/default-source/default-document-library/2015/science-technology-and-innovation/science-technology-and-innovation-policy_en.pdf?sfvrsn=2

3.Шинжлэх ухаанд суурилсан инноваци. Энэ төрлийн инновацид хамгийн өндөр түвшний мэдлэг, туршлага, лаборатори, техник, тоног төхөөрөмж мөн хамтын ажиллагаа шаардагддаг.

АНЭУ-ын Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлогын зорилт нь шинжлэх ухаан, технологид суурилсан инновацийг бий болгох явдал юм.

6.3.Шинжлэх ухаан, технологийн голлох салбарууд³⁷

1. Сансар судлалын шинжлэх ухаан, технологийн төвүүд:

- Шаржа /Sharjah/ хотын Одон орон, сансрын шинжлэх ухааны төв;
- Нью-Йоркийн их сургууль, Абу Даби сансрын шинжлэх ухааны төв;
- Сансрын судалгаа, инновацийн төв зэрэг болно.

2015 оны тоо мэдээгээр АНЭУ нь сансрын технологид 20 тэрбум гаруй дирхамын (AED) хөрөнгө оруулалт хийсэн байна. АНЭУ нь одоогийн байдлаар дэлхийн тойрог замд 4 хиймэл дагуул хөөргөсөн байна. Үүнд:

- DubaiSat 1 /2009 онд/;
- DubaiSat 2 /2013 онд/;
- YahSat 1 /2011 онд/;
- YahSat 2 /2012 онд/.

Мөн 5 дахь KhalifaSat хиймэл дагуулаа 2018 онд сансарт хөөргөхөөр төлөвлөсөн байна. 2014 онд байгуулагдсан АНЭУ-ын Сансар судлалын агентлаг нь үндэсний сансрын салбарыг удирдах, зохион байгуулахаас гадна тус салбарын эдийн засагт хувь нэмэр оруулахад дэмжлэг үзүүлэх юм. Мөн тус агентлаг нь сансрын технологийн ач холбогдлыг таниулах, үндэсний чадавхыг бэхжүүлэх, сансрын судалгааг энхийн зорилгоор ашиглахыг дэмжин ажиллах үүрэгтэй юм.

2. Мэдээлэл, харилцаа, холбооны технологийн салбарын төвүүд:

- Кибер аюулгүй байдлын төв;
- Мэдээлэл, аюулгүй байдлын судалгааны төв;
- Мэдээллийн технологийн коллеж зэрэг төвүүдтэй.

Энэ салбарын чадавхыг бэхжүүлэх талаар дараах арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлж байна. Үүнд: эхний ээлжид чөлөөт бүсүүдийг байгуулж (1999 онд Дубайн интернет хот болон 2000 онд Дубайн хэвлэл мэдээллийн хот) шинжлэх ухаан, технологийн компаниудыг дэмжиж, АНЭУ болон Ойрхи Дорнод дахь технологийн ололт амжилт, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэхийг зорьсон. 2005 онд Дубай Silicon Oasis төвийг байгуулсан.

Засгийн газар дахь мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи. АНЭУ-ын Засгийн газар нь төрийн үйлчилгээг хөнгөн, шуурхай хүргэхээс гадна мэдээллийн харилцаа, холбооны технологийг ашиглан үйлчлүүлэгчдэд тусгайлсан үйлчилгээ үзүүлэхийг эрмэлзэж байна. Тухайлбал 2001 онд төрийн болон төрийн бус байгууллагын үйлчилгээний төлбөрийн хэрэгсэл болох анхны *E-дирхам* цахим картыг нэвтрүүлсэн ба дараа дараачийн жилүүдэд төрийн цахим үйлчилгээнүүд нэмэгдэж, улмаар цахим Засгийн газрын хөтөлбөрийг боловсруулж баталсан байна. 2013 онд батлагдсан “АНЭУ-ын Хөдөлгөөнт Засгийн газар” хөтөлбөрөөр гар утас, ухаалаг төхөөрөмжүүд, дрон болон робот зэргээр дамжуулан төрийн үйлчилгээг иргэдэд хүргэх зорилтыг дэвшүүлсэн байна.

3. Шинжлэх ухаан, технологийн төвүүд:

- Генийн болон биологийн системийн төв;
- Био-анагаах ухааны судалгаа, инновацийн нарийвчилсан төв;
- Аль Жалила сан;

³⁷ АНЭУ-ын Засгийн газар 2017 онд шинэчилсэн <https://government.ae/en/about-the-uae/science-and-technology/key-sectors-in-science-and-technology>

- Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны эрдэм шинжилгээний хүрээлэн;
- Биотехнологийн Халифа Их сургуулийн жишиг төв зэрэг болно.

АНЭУ нь 2005 онд Дубайн Биотехнологийн парк /Park /DuBiotech/, 2007 онд Дубайн Шинжлэх ухаан, технологийн парк, 2015 онд Дубайн Эрчим хүчний парк /EnPark/ зэрэг шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийг дэмжих чөлөөт бүсүүдийг байгуулсан.

Эрүүл мэндийн хүрээлэн /HAAD/-гийн гол зорилго нь тэргүүний ач холбогдол бүхий салбарын зорилтын хэрэгжилтийг хянах, олон нийтийн эрүүл мэндийг хамгаалах арга боловсруулах, эрүүл мэндийн судалгааны орчинг бий болгох, эрүүл мэндийн ажилтнуудын чадавхыг сайжруулах, “Абу-Даби эдийн засгийн алсын хараа 2030” хөтөлбөрт тусгасан мэдлэгт суурилсан үйлдвэрлэл, эрүүл мэндийн судалгаа, биотехнологи болон биологийн шинжлэх ухааны салбарыг дэмжинэ. Эрүүл мэндийн чиглэлийн “Аль Жалила сан” нь судалгаа шинжилгээнд тэтгэлэг олгодог ба хорт хавдар, зүрх судасны өвчин, чихрийн шижин, хэт таргалалт, сэтгэцийн эрүүл мэндийн судалгаа, шинжилгээний үйл ажиллагаа явуулна.

3D хэвлэл. АНЭУ нь 2016 онд Дубайн 3D хэвлэлийн стратеги төлөвлөгөөг баталсан. Стратегийн хүрээнд АНЭУ болон Дубай хот нь 2030 онд 3D технологиор дэлхийд тэргүүлэх зорилтыг дэвшүүлсэн. Тус стратегийн нэгэн гол сектор нь эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүн бөгөөд 3D технологи ашиглан хэвлэсэн шүд, яс, хиймэл эрхтэн, эмнэлгийн болон мэс заслын төхөөрөмжүүд ба сонсголын аппарат үйлдвэрлэхэд чиглэгдэж байна. Тус технологийн тусламжтайгаар эмч нар ирэх 5 жилд зүрх, бөөр, тархи зэрэг эрхтэнг хэвлэх боломжтой болох юм. 2025 онд гэхэд эмч нар 3D керамик шүдийг 20 минутын дотор бүтээх боломжтой болохоос гадна ортопед мэс засалд гипсэн боолтыг хэвлэх технологитой болохыг зорилтыг дэвшүүлсэн байна. Дубайн Эрүүл мэндийн газар /DHA/-аас 2025 он гэхэд протезийг 400 хүрэхгүй дирхам (AED)-аар үйлдвэрлэдэг болно гэж мэдэгдсэн. 3D хэвлэлийн технололгийг ашигласнаар өвчтөний эдгэрэлтийн хурдыг 80 хувиар нэмэгдүүлж болох бөгөөд 2025 он гэхэд Дубай хот дахь 3D хэвлэх технологи ашиглан үйлдвэрлэсэн эрүүл мэндийн бүтээгдэхүүний үнэ 1.7 тэрбум дирхам (AED) хүрэх төлөвтэй байна.

4. Цөмийн шинжлэх ухаан, технологи:

АНЭУ нь Персийн булангийн Цөмийн эрчим хүч, дэд бүтцийн хүрээлэн, цөмийн инженерийн танхим гэсэн төвүүдтэй. 2020 он гэхэд АНЭУ-ын цахилгаан эрчим хүчний 25 хувийг атомын буюу цөмийн цахилгаан станцууд үйлдвэрлэх юм. АНЭУ нь 2009 онд цөмийн эрчим хүчийг энхийн зорилгоор ашиглах тухай хуулийг баталсан. Эмиратын Цөмийн эрчим хүчний корпораци /ENEC/ нь цөмийн эрчим хүчний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, цөмийн цахилгаан станцын үйл ажиллагааг сайжруулах, цахилгаан эрчим хүчээр хангах зэрэг асуудлыг хариуцна.

Боловсрол, судалгааны чиглэлийн тэтгэлэг, буцалтгүй тусламжийг их, дээд сургуулийн оюутан, судлаачдад дараах байгууллагууд олгодог байна. Үүнд:

- АНЭУ-ын Цөмийн энергийн корпораци;
- Цөмийн талаар боловсрол, сургалтын Холбооны газар;
- Мухаммед бин Рашид Аль Мактумын Сансар судлал;
- МХТ-ийн сан /уламжлал, дотор/;
- Сансар судлалын агентлаг.

АНЭУ нь Дубайн хүүхдийн хот, Шаржа хотын Шинжлэх ухааны музей болон Танин мэдэхүйн төвүүд зэрэг төвүүдээр хүүхдийн шинжлэх ухааны боловсролыг хөгжүүлэхэд анхаардаг. Хүүхэд, залуучуудын дунд шинжлэх ухааны үйл ажиллагааг таниулах, мэдлэг, сонирхолтой болгохын тулд жил бүр “Абу Даби” шинжлэх ухааны наадам, “Шинжлэх ухаанчаар сэтгэ” хөтөлбөрүүдийг зохион байгуулдаг байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- БНЛУ-ын Шинжлэх ухааны үйл ажиллагааны тухай хууль, 2005. Эх сурвалж: www.vvc.gov.lv
- БНЧУ-ын Төрийн сангаас санхүүжигдэж байгаа шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжлийг дэмжих тухай хууль, 2002. Эх сурвалж: www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/annex/act130.doc
- БНСУ-ын Шинжлэх ухаан, технологийн тогтолцооны тухай хууль,
- Олон улсын худалдаа, эдийн засгийн цахим хаяг: www.tradingeconomics.com/new-zealand/gdp
- OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012, New Zeland
- Шинэ Зеландын Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль, 2010. Эх сурвалж: www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0131/latest/DLM3166921.html
- Шинэ Зеландын Каллаганы инновацийн тухай хууль, 2012. Эх сурвалж: www.legislation.govt.nz/act/public/2012/0094/latest/whole.html#DLM4732743
Бизнес, инноваци, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамны цахим хаяг: <http://www.mbie.govt.nz/>
- Үндэсний шинжлэх ухааны салбарын хөрөнгө оруулалт 2015-2025, 2015. Эх сурвалж: www.mbie.govt.nz/info-services/science-innovation/pdf/library/NSSI%20Final%20Document%202015.pdf
- Шинэ Зеландын Шинжлэх ухаан, технологи, судалгааны тухай хууль, 2010. Эх сурвалж: www.legislation.govt.nz/act/public/2010/0131/latest/DLM3166921.html
- Унгарын Үндэсний судалгаа, хөгжил, инновацийн стратеги 2013-2020. Эх сурвалж: <http://nkfih.gov.hu/policy-and-strategy/national-strategies/s3>
- Унгарын шинжлэх ухааны судалгаа, хөгжил, инновацийн тухай хууль, 2014.
- Унгарын Үндсэн хууль, 2011. 10 дугаар зүйл. Эх сурвалж: www.constituteproject.org/constitution/Hungary_2013?lang=en
- Унгарын Шинжлэх ухааны ёс зүйн код. Эх сурвалж: http://mta.hu/data/dokumentumok/english/background/Science_Ethics_Code_English.pdf
- Унгарын шинжлэх ухааны академийн цахим хаяг: <http://mta.hu/english/mta-and-science-106125>
- АНЭУ-ын Био дээд хэмжээний уулзалтын баримт бичиг: <http://biosummit.conferenceseries.com/>
- АНЭУ-ын Боловсролын яамны стратеги www.moe.gov.ae/Ar/AboutTheMinistry/Pages/MinistryStrategy.aspx
- АНЭУ-ын Боловсролын яамны цахим хуудас: www.moe.gov.ae
- АНЭУ-ын Дээд боловсрол, Шинжлэх ухаан, Судалгааны яамны цахим хуудас: www.moheer.gov.ae
- АНЭУ-ын Засгийн газрын Үндэсний инновацийн стратеги, 2015. www.uaeinnovates.gov.ae/docs/default-source/pdfs/national-innovation-strategy-en.pdf?sfvrsn=2
- АНЭУ-ын Засгийн газрын Шинжлэх ухаан, технологи, инновацийн бодлого, 2015. <https://government.ae/-/.../Science-Technology-and-Innovation-...>
- АНЭУ-ын Засгийн газрын Шинжлэх ухаан, технологийн тэргүүлэн чиглэл /2017 онд шинэчилсэн/. <https://government.ae/en/about-the-uae/science-and-technology/key-sectors-in-science-and-technology>